

Undervisningsministeriet

Kortlægning af lærernes arbejds- tid på erhvervsskoler

Oktober 2007

Undervisningsministeriet

Kortlægning af lærernes arbejdstid på erhvervs- skoler

Oktober 2007

Rambøll Management
Olof Palmes Allé 20
DK-8200 Århus N
Denmark

Tlf: 8944 7800
www.ramboll-management.dk

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	2
1.1	Formål	2
1.2	Metode	2
1.3	Læsevejledning	2
2.	Fremgangsmåde	3
2.1	Kortlægning af lærernes arbejdstid	3
2.1.1	Udvælgelse af institutioner og lærere	3
2.1.2	Kategorisering af lærernes arbejdstid	3
2.1.3	Statistiske begreber	5
2.2	Indsamling af lokale arbejdstidsaftaler	5
2.3	Interview med ledere	6
3.	Arbejdstidsaftaler for erhvervsskoler	7
3.1	Den centrale arbejdstidsaftale	7
3.1.1	Samlet vurdering	10
3.2	Lokale arbejdstidsaftaler	11
3.2.1	Samlet vurdering	15
4.	Kortlægning af lærernes arbejdstid på erhvervsskolerne	16
4.1	Erhvervsuddannelser (EUD)	16
4.1.1	Den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid	16
4.1.2	Forskelle i lærernes arbejdstid mellem institutionerne	18
4.2	Højere handelseksamen (hhx)	20
4.2.1	Den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid	20
4.2.2	Forskelle i lærernes arbejdstid mellem institutionerne	21
4.3	Højere teknisk eksamen (htx)	23
4.3.1	Den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid	23
4.3.2	Forskelle i lærernes arbejdstid mellem institutionerne	24
4.4	Korte videregående uddannelser (KVU)	25
4.4.1	Den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid	25
4.4.2	Forskelle i lærernes arbejdstid mellem institutionerne	27
4.5	Arbejdsmarkedsuddannelser (AMU)	28
4.5.1	Den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid	28
4.5.2	Forskelle i lærernes arbejdstid mellem institutionerne	30
4.6	Sammenfatning	32
5.	Ledernes vurderinger af anvendelsen af lærernes arbejdstid	33
5.1	Ledelsesrummet i den centrale arbejdstidsaftale	33
5.2	Ledelsesrummet i de lokale arbejdstidsaftaler	35
5.3	Sammenfatning	36
6.	Samlet vurdering	37
6.1	De centrale og lokale arbejdstidsaftaler	37
6.2	Betydningen for undervisningens kvalitet og ressourceudnyttelsen	38
7.	Bilag 1: Dokumentation for gennemførte analyser	39

1. Indledning

Rambøll Management har på opdrag fra Undervisningsministeriet gennemført en undersøgelse af anvendelsen af lærernes arbejdstid på fem institutionsområder. I indeværende rapport afrapporteres resultaterne fra undersøgelsen blandt institutioner for erhvervsrettede uddannelser, herefter betegnet erhvervsskoler.

1.1 Formål

Formålet med undersøgelsen har været at kortlægge, hvorledes lærernes arbejdstid fordeler sig på konkrete arbejdsopgaver, herunder blandt andet undervisning, forberedelse, pauser mv. Herudover har det været hensigten, at undersøgelsen foruden at tilvejebringe et datamateriale til brug ved overenskomstforhandlingerne 2008, også skal tilvejebringe et datamateriale, der efterfølgende kan anvendes af institutionerne med henblik på at identificere og udbrede gode eksempler på lokalaftaler mv., der understøtter høj undervisningskvalitet og god ressourceudnyttelse.

1.2 Metode

Dataindsamlingen i forhold til kortlægning af lærernes arbejdstid er foregået ved besøg på 36 erhvervsskoler. Institutionerne er udvalgt ved en tilfældig stikprøveudvælgelse af Rambøll Management. Herudover er der gennemført interview med ledere på de besøgte erhvervsskoler. Interviewene er gennemført af Rambøll Management.

Kapitel 2 indeholder en nærmere redegørelse for den anvendte fremgangsmåde. Dataindsamlingen er foregået i perioden maj – august 2007.

1.3 Læsevejledning

I *kapitel 2* redegøres for udvælgelsen af institutioner, valg af metode til dataindsamling samt fremgangsmåde og valg af analyser.

Kapitel 3 indeholder en beskrivelse af de forhold i de centrale og lokale arbejdstidsaftaler, som er af afgørende betydning for den lokale ledelses muligheder for at tilrettelægge lærernes arbejdstid.

I *kapitel 4* følger en analyse af lærernes arbejdstid, herunder hvorledes arbejdstiden fordeler sig på konkrete arbejdsopgaver som fx undervisning, forberedelse og øvrige opgaver.

I *kapitel 5* præsenteres ledernes vurdering af deres handlemuligheder i forhold til at allokere og omallokere lærernes arbejdstid til forskellige formål.

I *kapitel 6* gives en samlet vurdering af ledernes handlemuligheder og aftalernes fleksibilitet og deres muligheder for at understøtte undervisningens kvalitet og god ressourceudnyttelse.

2. Fremgangsmåde

I det følgende kapitel redegøres for udvælgelsen af institutioner, valg af metode til dataindsamling samt fremgangsmåde og valg af analyser.

2.1 Kortlægning af lærernes arbejdstid

2.1.1 *Udvælgelse af institutioner og lærere*

Dataindsamlingen i forhold til kortlægning af lærernes arbejdstid blandt erhvervsskoler er foregået ved besøg på de udvalgte institutioner. Besøgene er gennemført af Rambøll Management.

De besøgte institutioner er udvalgt ved en simpel tilfældig stikprøveudvælgelse blandt de i alt 78 erhvervsskoler (tekniske skoler, handelsskoler og kombinationsskoler samt AMU-centre). I alt 40 erhvervsskoler blev ved denne fremgangsmåde udvalgt til besøg. På tre af de besøgte skoler har det ikke været muligt at nedbryde data med den ønskede præcision, hvorfor disse ikke indgår i undersøgelsen. Herudover var det ikke muligt at gennemføre besøget på én af de udvalgte erhvervsskoler. Derfor indgår der i alt 36 erhvervsskoler i undersøgelsen.

Udvælgelsen af lærere til undersøgelsen er foretaget af skolerne efter instruktion fra Rambøll Management. Skolerne blev bedt om at udvælge de 30 lærere, som først har fødselsdag i løbet af året, inden for hvert af følgende uddannelsesområder:

- arbejdsmarkedsuddannelser (AMU)
- erhvervsuddannelser (EUD)
- højere handelseksamen (hhx)
- højere teknisk eksamen (htx) og
- korte videregående uddannelser (KVU).

Lærerne er udvalgt blandt samtlige fastansatte lærere – dvs. at både fuld- tidsansatte og deltidsansatte lærere indgår i kortlægningen. Såfremt institutionen har færre end 30 fastansatte lærere inden for et uddannelsesområde, indgår samtlige fastansatte lærere i kortlægningen. Udbyder institutionen eksempelvis alene erhvervsuddannelser og hhx, er der indsamlet for lærere inden for disse uddannelsesområder.

I alt 1.882 lærere udgør datagrundlaget for undersøgelsen. En stikprøve af denne størrelse medfører en maksimal statistisk usikkerhed på +/- 3 procentpoint, men som beregninger viser, er den statistiske usikkerhed generelt lavere end 1,7 procentpoint.

På baggrund af udvælgelsesmetoden må stikprøven betragtes som værende repræsentativ i forhold til hele målgruppen, og der er i bilag 1 vedlagt en række tabeller, der dokumenterer stikprøvens dækning i forhold til institutionsstørrelse, alder og køn.

2.1.2 *Kategorisering af lærernes arbejdstid*

De besøgte institutioner er forinden besøget blevet orienteret skriftligt om formålet med besøget, samt hvorledes udvælgelsen af lærere på den enkelte institution skulle foregå. Ved besøget på den enkelte institution blev institutionens egne opgørelser over lærernes arbejdstid indledningsvis gennemgået, hvorefter data fra disse opgørelser blev nedbrudt og efterfølgende opgjort i de kategorier, som efter Undervisningsministeriets ønske anvendes i denne undersøgelse, jf. tabel 1.

Tabel 1. De anvendte arbejdstidskategorier

Kategori	Afgrænsning
Undervisning	Tid, læreren anvender på undervisning. Undervisningen kan ud over fx klasseundervisning være holdundervisning, individuel undervisning og undervisning på tværs af hold, klasser, årgange og forelæsninger, der organiseres med elever i større eller mindre grupper, med flere lærere eller ved, at læreren er vejleder eller konsulent mv. Undervisningen kan også være frivillig undervisning, studiekredse, undervisning ved temadage samt faglig og metodisk vejledning, der gives som undervisning. Undervisning er ikke ethvert samvær med elever, men vil have et uddannelsesformål og normalt forudsætte forberedelse og efterbehandling. ¹
Forberedelse af undervisning	Ved forberedelse forstås den tid, hvor læreren enten alene eller i fællesskab med andre forbereder, efterbehandler og evaluerer et hold elevers eller en klassers undervisning.
Pauser	Tid anvendt på pauser.
Pædagogisk-administrative opgaver (<i>alene anvendt i forhold til de almene gymnasier og hf-området på voksenuddannelsescentre</i>)	Tid til pædagogisk-administrative opgaver (i tidligere centrale aftaler betegnet som præambel).
Rettearbejde og opgaveevaluering	Tid anvendt på opgaveevaluering og rettearbejde.
Eksamensarbejde	Tid anvendt på eksamensarbejde i form af eksamination, censur og opgaveudarbejdelse.
Øvrig tid	Ved øvrig tid forstås tid, som ikke kan henføres til ovenstående kategorier. Det kan fx være mødetid, apparatopstilling, tid anvendt til pædagogiske og administrative opgaver ud over opgaver indeholdt i pædagogisk-administrative opgaver, lærerens egen kompetenceudvikling, faglig fordybelse, gennemførelsesvejledning, uddannelses- og erhvervsvejledning, tillidshverv mv. Kategorien indeholder også tid, der anvendes til særlige opgaver og projekter, som ikke direkte er knyttet til undervisningen og ikke er typiske i forhold til normalt lærerarbejde. Det kan dreje sig om eksternt finansierede projekter, men gør det ikke altid. Det kan eksempelvis dreje sig om forsknings- og udviklingsprojekter, internationale projekter, konsulentvirksomhed af rådgivende eller behandlende karakter mv.
Aldersreduktion/-tillæg	Alderstillæg i timer givet til lærere på 60 år eller derover.
Ferie, feriefridage og søgnehelligdage	Tid anvendt til ferie, søgnehelligdage og feriefridage.

¹ De forskelle, der forekommer i beskrivelsen af undervisningsbegrebet ved de forskellige uddannelsesområder, er søgt indfanget i denne beskrivelse. Af hensyn til sammenligneligheden mellem de forskellige uddannelsesområder er der lagt vægt på, at undervisning har et specifikt uddannelsesmæssigt mål og normalt forudsætter forberedelse og efterbehandling. Som følge heraf er den samlede tidsanvendelse ved studieture mv., lektiecafé og studieværksteder ved alle uddannelsesområder medregnet som "øvrig tid". Det er dog Rambøll Managements vurdering, at inklusion af disse aktiviteter i undervisningsbegrebet vil have en meget begrænset betydning for undervisningsandelen på tværs af uddannelsesområderne.

Bemærk, at timer, hvor læreren har været fraværende som følge af sygdom og eventuelle timer i timebanker, er holdt ude af opgørelserne af lærernes arbejdstid.

2.1.3 *Statistiske begreber*

Analysen knytter sig til skoleåret 2005/06 og belyser anvendelsen af lærernes arbejdstid på landsplan og på institutionsniveau. Kortlægningen består primært af en opgørelse af den gennemsnitlige andel af lærernes arbejdstid brugt på de ovennævnte kategorier.

De præsenterede gennemsnitsværdier i kapitel 4 – for eksempelvis andel af arbejdstid brugt på undervisning – tager afsæt i data på individniveau. Således er andelen af arbejdstid brugt på fx undervisning beregnet for hver enkelt lærer som en andel af den enkelte lærers samlede arbejdstid, for derefter at blive sammenregnet på institutionsniveau eller landsplan. I forbindelse med analysen på landsplan er de indsamlede data vægtet i forhold til institutionens størrelse for at sikre repræsentativitet. Afslutningsvis er der udført en række signifikanstests for at belyse eventuelle forskelle i arbejdstidsfordelingen på tværs af institutioner, køn, aldersgrupper og institutionsstørrelse.

I analysen lægges der vægt på følgende statistiske begreber:

- Median er den middelværdi, hvor halvdelen af værdierne ligger under og halvdelen ligger over.
- 1. kvartil (nedre kvartil) afgrænser den fjerdedel med de mindste værdier.
- 3. kvartil (øvre kvartil) afgrænser den fjerdedel med de største værdier.
- Gennemsnit er summen af værdierne i et datasæt delt med antallet af værdier. I analysen anvendes gennemsnit af eksempelvis lærernes andel af tid brugt på undervisning, som er summen af samtlige læreres andel af tid brugt på undervisning, divideret med antallet af lærere.
- 95 % konfidensinterval er det interval, som et beregnet gennemsnit med en given sandsynlighed (95 %) befinder sig indenfor. Typisk er konfidensintervaller angivet som en +/- værdi om et gennemsnit. Dette estimat er nødvendigt, idet gennemsnit beregnet på en stikprøve af en population ofte må forventes at afvige fra det egentlige gennemsnit af hele populationen (samtlige lærere på landets erhvervsskoler).
- Signifikanstests bruges til at vurdere, om observerede forskelle i en stikprøve af en population afspejler "ægte" forskelle i hele populationen. Det vil sige forskelle, der ikke kun er observerbare i stikprøven, men som afspejler egentlige forskelle i hele populationen.

2.2 **Indsamling af lokale arbejdstidsaftaler**

Da en del af opdraget for undersøgelsen består i at identificere og udbrede gode eksempler på lokalaftaler, der understøtter høj undervisningskvalitet og god ressourceudnyttelse, blev lokalaftalerne for de besøgte institutioner indsamlet. Indsamlingen af lokalaftalerne er blevet varetaget af Undervisningsministeriet.

Undervisningsministeriet gennemførte i forbindelse med indsamlingen af lokalaftalerne en mindre spørgeskemaundersøgelse, der belyser centrale punkter i aftalerne. Lokalaftalerne og data fra spørgeskemaundersøgelsen er efterfølgende blevet overdraget til Rambøll Management.

2.3 Interview med ledere

Med henblik på at belyse ledernes vurdering af deres handlemuligheder i forhold til at allokere og omallokere lærernes arbejdstid til forskellige formål samt arbejdstidsaftalernes hensigtsmæssighed blev der gennemført gruppeinterview med i alt ni ledere fra de besøgte erhvervsskoler. Interviewene blev gennemført af Rambøll Management.

3. Arbejdstidsaftaler for erhvervsskoler

Formålet med det følgende kapitel er at belyse de centrale og lokale aftalers betydning for handlemuligheder for lederne på uddannelsesinstitutionerne i forhold til at allokere og omallokere lærernes arbejdstid til forskellige formål. Formålet er således ikke at give en detaljeret gennemgang af de centrale og lokale arbejdstidsaftaler, men snarere at beskrive de forhold, som er af afgørende betydning for mulighederne for institutionernes ledelse for at lede og fordele arbejdet mellem lærerne – ledelsesrummet.

I vurderingen af de centrale og lokale arbejdstidsaftaler er fokus således på ledelsens mulighed for at lede og fordele arbejdet mellem lærerne. Centrale arbejdstidsaftaler kan principielt begrænse ledelsesrummet ved direkte at regulere dele af en lærers arbejdstid og indirekte ved at kræve, at der fx skal indgås lokale aftaler på den enkelte institution for bestemte dele af arbejdstiden, eller at ledelsen skal gennemføre forhandlinger eller drøftelser, før der kan træffes beslutning om anvendelse af lærernes arbejdstid.

Lokale arbejdstidsaftaler kan begrænse ledelsesrummet ved, at lederne indgår aftaler for dele af lærernes arbejdstid, der går ud over de i centralaftalerne fastlagte krav til lokalaftalernes indhold. Et centralt element i vurderingen af lokale arbejdstidsaftaler vil være, hvorledes ledelsen udmønter fastsættelse af tid til forberedelse af undervisningen, herunder blandt andet tilstedeværelsen i forbindelse med forberedelsen. Et andet vigtigt element i vurderingen af de lokale aftaler vil være omfanget af akkordaftaler, hvor der indgås aftale om en tidsmæssig honorering af konkrete arbejdsopgaver og eventuelle timepuljer, der ikke er underlagt ledelseskontrol.

Såfremt anvendelsen af væsentlige andele af lærernes arbejdstid på forhånd er fastlagt gennem centrale og lokale arbejdstidsaftaler samt samspillet mellem disse, vil der være tale om et meget begrænset ledelsesrum, hvor ledelsen i løbet af en given periode – fx skoleåret – vil have vanskelighed ved løbende at allokere og omallokere lærernes arbejdstid til forskellige formål og ikke mindst uforudsete begivenheder. Omvendt vil der være tale om et stort ledelsesrum, såfremt ledelsen har mulighed for løbende at disponere over lærernes samlede arbejdstid.

3.1 Den centrale arbejdstidsaftale

Med udgangspunkt i ovenstående optik vil der i det følgende blive set nærmere på de centrale aftaler for erhvervsskolerne.²

I forhold til centrale aftaler for erhvervsskoler er cirkulærene om aftale om "Arbejdstid for lærere ved institutioner for erhvervsrettet uddannelse" og om organisationsaftale for "Lærere ved arbejdsmarkedsuddannelserne mv." de væsentlige.³

---

² Rambøll Management gennemførte på opdrag fra Undervisningsministeriet forud for denne undersøgelse en kortlægning af centrale og lokale arbejdstidsaftaler på de tre institutionsområder nævnt i indledningen, herunder erhvervsskolerne. Afsnit 3.1. er i vid udtrækning baseret på de analyser, der blev gennemført i forbindelse med forundersøgelsen.

³ Cirkulære af 3. november 2006 om aftale om "Arbejdstid for lærere ved institutioner for erhvervsrettet uddannelse", Perst. nr. 055-06 og cirkulære af 24. november 2005 om organisationsaftale for "Lærere ved arbejdsmarkedsuddannelserne mv.", Pest. nr. 063-05.

Førstnævnte aftale finder anvendelse for tjenestemandslignende ansatte lærere og lærere ved institutioner for erhvervsrettet uddannelse (handels-skoler, tekniske skoler og landbrugsskoler) ansat i henhold til overenskomst for akademikere i staten. På AMU-området kan lærerne enten være omfattet af aftalen eller ansat i henhold til organisationsaftalen for lærere ved arbejdsmarkedsuddannelserne.

Arbejdstidsreglerne i organisationsaftalen for lærere ved arbejdsmarkedsuddannelserne er med enkelte undtagelser identiske med reglerne i "Arbejdstid for lærere ved institutioner for erhvervsrettet uddannelse". Undtagelserne er beskrevet i protokollatet i organisationsaftalen. I forhold til denne undersøgelse er væsentlige undtagelser, at lærerne ikke er omfattet af reglerne om tid til eksamen og aldersreduktion samt har et årligt maksimalt timetal.

Nedenstående gennemgang er i udgangspunktet baseret på aftalen om "Arbejdstid for lærere ved institutioner for erhvervsrettet uddannelse". Hvor reglerne for lærere, der er ansat i henhold til organisationsaftalen for "Lærere ved arbejdsmarkedsuddannelserne", afviger herfra, vil det blive kommenteret.

Tilrettelæggelse af arbejdstiden

I aftalen forudsættes, at *tilrettelæggelse af lærernes arbejdstid* sker i samarbejde mellem skolens ledelse, lærerne og lærernes tillidsrepræsentanter. Grundlaget for tilrettelæggelsen af lærernes arbejdstid består i fastlæggelse af principper for arbejdstilrettelæggelse, jf. § 3. Principperne fastsættes, jf. § 3, stk. 1, af skolens ledelse efter en drøftelse med lærerne og tillidsrepræsentanterne.

Indholdet i principperne for arbejdstilrettelæggelse kan fx være principper for tilstedeværelse, tildeling af arbejdstid, involvering i planlægning mv. Drøftelsen har til formål at sikre, at lærernes og tillidsrepræsentanternes synspunkter indgår i beslutningsgrundlaget med henblik på at opnå den bedst mulige arbejdstilrettelæggelse.

Ifølge § 3, stk. 2 skal læreren så tidligt som muligt og med mindst fire ugers varsel være orienteret om mødetiden. Orientering om ændringer i mødetiden skal gives så tidligt som muligt og med mindst fire dages varsel, jf. § 3, stk. 3.

Arbejdstiden udgør, jf. § 2, stk. 1, 1924 timer inkl. ferie og fridage, svarende til en gennemsnitlig arbejdsuge på 37 timer.

Tid til forberedelse af undervisning mv.

Ved *undervisning* forstås, jf. bemærkninger til § 4, "en forberedt, planlagt, målrettet aktivitet, der sker i samvær mellem elever og én eller flere lærere. Aktiviteten indgår i elevernes undervisningsforløb, og forløbets slutmål er de for uddannelsen fastlagte mål". I bemærkningerne beskrives, at undervisningen ud over fx klasseundervisning, holdundervisning og individuel undervisning kan organiseres med elever i større eller mindre grupper, med flere lærere, ved at læreren er vejleder eller konsulent mv. Der arbejdes således med, at flere former for lærer-elevkontakt kan være undervisning.

I forhold til *tid til forberedelse af undervisning mv.* skal der mellem skolens ledelse og tillidsrepræsentanten aftales principper for:

- tildeling af tid til forberedelse af undervisningen, opgaveudarbejdelse, efterbehandling og bedømmelse mv.
- omfanget af tilstedeværelse i forberedelsestiden

- medregning af forberedelsestid i forbindelse med aflysning af undervisning.

I vejledningen til cirkulæret fremgår, at der i principperne for tildeling af tiden til forberedelse af undervisning mv. kan indgå bl.a. lærernes erfaringer, elevernes forudsætninger, elevernes differentieringsbehov, holdstørrelse, fagets karakter og indhold, samarbejdsformer samt uddannelsesniveau.

Af vejledningen fremgår ligeledes, at hensigten med at der mellem skolens ledelse og tillidsrepræsentanter indgås aftale om principperne for tildeling af tiden til forberedelse af undervisning mv. er at sikre sammenhæng mellem uddannelsens mål, den bedst mulige undervisning og personalepolitik samt den mest hensigtsmæssige anvendelse af lærernes arbejdstid.

Efter at være nået til enighed om principperne for tildeling af tid til forberedelse af undervisning mv. udmønter skolens ledelse den konkrete forberedelsestid. Af cirkulæret fremgår, at der pr. 60 minutters undervisning gives *forberedelsestid* inden for en ramme af 13 til 126 minutter.

Kan der ikke opnås enighed om principperne for tildeling af tid til forberedelse af undervisning mv., kan skolens ledelse eller tillidsrepræsentanterne, jf. § 6, stk. 2, forelægge sagen for skolens bestyrelse. Hvis inddragelsen af bestyrelsen ikke fører til enighed, kan skolen og/eller tillidsrepræsentanten begære forhandlingerne videreført med deltagelse af Undervisningsministeriet og organisationerne. Ved fortsat uenighed kan Undervisningsministeriet og/eller vedkommende organisationer begære forhandlingerne videreført af Finansministeriet og centralorganisationerne. Kan der fortsat ikke opnås enighed, kan Finansministeriet og/eller centralorganisationerne begære uenigheden afgjort ved et voldgiftsnævn.

Tid til pædagogisk, praktisk og teoretisk udvikling

Ifølge cirkulæret skal der, jf. § 9, som minimum afsættes 50 timer årligt til hver lærer med henblik på, at læreren kan følge den *pædagogiske, praktiske og teoretiske udvikling* inden for sit fagområde.

Aldersreduktion

For lærere, der er fyldt 60 år, tillægges 175 timer årligt, som læreren selv disponerer over. Denne bestemmelse gælder ikke for lærere ved AMU-uddannelser.

Tid til eksamensarbejde

I forhold til tid til eksamensarbejde i cirkulæret, jf. § 8, stk. 1, er det fastsat, at lærere ved handelsskoler og tekniske skoler for eksamination og censur ved mundtlige prøver godskrives med en grundtakst på 8,5 timer pr. hold/klasse plus 2 gange eksaminationstiden. Der kan maksimalt ydes 2 grundtakster a 8,5 timer pr. dag, uanset antallet af hold eller klasser. Bestemmelserne i forhold til eksamen finder ikke anvendelse ved gennemførelse af test, prøver mv. ved AMU.

Tid til hverv og visse funktioner

Tiden til hverv og visse funktioner som fx ledende lærer, inspektør, skolehjemmassister og uddannelses- og erhvervsvejleder skal, jf. § 10, aftales mellem skolens ledelse, den lærer der skal påtage sig hvervet/funktionen og tillidsrepræsentanten.

Tid til øvrige opgaver

Ifølge cirkulæret skal der, jf. § 11, foregå drøftelser mellem skolens ledelse og tillidsrepræsentanten om principper for tilrettelæggelse og fastsættelse af tid til øvrige opgaver, herunder tilstedeværelsen på skolen i forbindelse med disse opgaver.

Lokale aftaler

Foruden aftale om principperne for tildeling af tiden til forberedelse af undervisning mv. skal der ifølge cirkulæret indgås aftale om følgende:

- tid til hverv og visse funktioner inden for en ramme på højst 800 timer årligt (§ 10)
- tid til retning af opgaver, hvor det ikke er centralt fastsat (§ 7, stk. 2)
- tid til udarbejdelse af opgaver til eksamensarbejde (§ 8, stk. 3)
- tid til eksamensarbejde ved landbrugsskoler (§ 8, stk. 4).

Såfremt der på grund af uenighed ikke indgås aftale om tid til retning af opgaver (hvor det ikke er centralt fastsat), tid til udarbejdelse af opgaver til eksamensarbejde eller tid til eksamensarbejde ved landbrugsskoler, indeholder cirkulæret bestemmelser om, at læreren godskrives med medgået tid.

Der kan indgås lokalaftaler for enkelte lærere, hele lærergruppen eller dele af denne, der på væsentlige områder fraviger eller supplerer den centrale arbejdstidsaftale i forhold til fx det maksimale undervisningstimetotal, tid til forberedelse af undervisning mv., rettearbejde og eksamensarbejde.⁴ I den forbindelse kan der lokalt indgås akkordaftaler for samtlige arbejdstimer i et undervisningsforløb eller dele heraf, jf. § 12, stk. 3.

3.1.1 Samlet vurdering

Samlet set indeholder de centrale arbejdstidsaftaler efter Rambøll Managements vurdering et rum for arbejdstilrettelæggelse, hvor den konkrete skoles ledelse fastsætter principperne for arbejdstilrettelæggelsen og tid til forberedelse af undervisning mv.

Samtidig skal det dog bemærkes, at der i forhold til principperne for arbejdstilrettelæggelsen forud skal foregå en drøftelse mellem skolens ledelse, lærerne og tillidsrepræsentanterne. Ligeledes skal mellem skolens ledelse og tillidsrepræsentanten indgås aftale om principper for tildeling af tid til forberedelse af undervisning mv.

Herudover skal der mellem skolens ledelse og tillidsrepræsentanten indgås aftale om tid til hverv og visse funktioner, tid til retning af opgaver, hvor det ikke er centralt fastsat samt tid til udarbejdelse af opgaver til eksamensarbejde. Endelig skal der foregå drøftelser om principper for tilrettelæggelse og fastsættelse af tid til at arbejde med øvrige opgaver.

Der skal således på en række områder gennemføres forhandlinger eller drøftelser, før ledelsen kan træffe beslutning om anvendelse af lærernes arbejdstid. Dermed indeholder den centrale aftale en begrænsning af ledelsesrummet. Samtidig åbner de centrale arbejdstidsaftaler mulighed for, at der kan indgås lokalaftaler for enkelte lærere, hele lærergruppen eller dele af

---

⁴ Der kan dog ikke ske fravigelse fra aftalens dækningsområde (§ 1, stk. 1), arbejdstiden på 1.924 timer årligt (§ 2, stk. 1), forhandlings- og tvistighedsprocedure (§ 6), godtgørelse ved overarbejde (§ 16, stk. 2 – 3) samt forhold omkring fridage, ferie, sygdom, barsel, konvertering af afspadsring til omsorgsdage (§ 19 – 22).

denne, der på væsentlige områder fraviger eller supplerer den centrale arbejdstidsaftale.

3.2 Lokale arbejdstidsaftaler

I dette afsnit følger en analyse af de lokale arbejdstidsaftaler. Der er lagt særlig vægt på at beskrive og analysere to forhold. For det første hvordan de lokale aftaler regulerer de dele af lærernes arbejdstid, som de centrale aftaler kræver lokale aftaler for. For det andet om lederne indgår lokale arbejdstidsaftaler for dele af lærernes arbejdstid, der går ud over de i centralaftalerne fastlagte krav til lokalaftalernes indhold og dermed vælger at begrænse deres ledelsesrum mere end nødvendigt.

Flertallet af institutionerne i undersøgelsen udbyder flere uddannelser – fx erhvervsuddannelser, erhvervsgymnasiale uddannelser, kortere videregående uddannelser, akademiuddannelser samt diverse kurser, herunder AMU-kurser. Institutionerne er typisk organiseret i forhold til disse uddannelser, således at der er en afdeling for erhvervsuddannelser, en afdeling for erhvervsgymnasiale uddannelser, en kursusafdeling, mens kortere videregående uddannelser og akademiuddannelser er samlet under én afdeling.

Med enkelte undtagelser eksisterer der således som *oftest flere lokalaftaler på de enkelte institutioner*, der udbyder flere af ovennævnte uddannelser. Det er dog ikke nødvendigvis sådan, at der eksisterer en lokal arbejdstidsaftale for hvert af uddannelsesområderne, idet nogle af institutionerne har valgt at samle flere af uddannelsesområderne under én lokalaftale – fx én fælles lokal arbejdstidsaftale for lærere beskæftiget med erhvervsuddannelser og erhvervsgymnasiale uddannelser.

Langt de fleste lokale arbejdstidsaftaler er tekstligt bygget op på den måde, at den *centrale aftaletekst er citeret paragraf for paragraf*, idet fravigelser eller suppleringer til den centrale aftale på forskellig vis er markeret. Gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler viser, at langt de fleste institutioner har indgået lokale arbejdstidsaftaler, der fraviger eller supplerer den centrale arbejdstidsaftale. Som det vil fremgå af nedenstående, er anvendelsen af akkordaftaler forholdsvis udbredt.

Hvad angår principper for arbejdstilrettelæggelse og for tildeling af tid til forberedelse af undervisning mv., som vil blive behandlet mere indgående nedenfor, kan der konstateres forskellige måder, hvorpå disse figurerer i forhold til den lokale arbejdstidsaftale. For omkring halvdelen af de gennemgængede aftaler er principperne for arbejdstilrettelæggelse og for tildeling af tid til forberedelse af undervisning skrevet ind i aftalen, mens disse i de øvrige er vedlagt som bilag til aftalen. Den konkrete udmøntning af forberedelsestiden er ofte vedlagt i bilag.

Det er Rambøll Managements vurdering, at der generelt kan konstateres en sammenhæng mellem principperne for tildeling af tid til forberedelse af undervisning mv. og den tildelte tid. Der er dog også eksempler på aftaler, hvor det i principperne for tildeling af tiden til forberedelse af undervisning mv. nævnes, at lærernes erfaringer kan indgå, men hvor dette princip øjensynligt ikke bringes i anvendelse ved den konkrete udmøntning af tid.

Hvad angår undervisning, er der i de lokale arbejdstidsaftaler, hvor dette begreb er defineret, med enkelte undtagelser et sammenfald med definitionen anvendt i bemærkningerne til § 4 i den centrale aftale. I forhold til begrebet forberedelse henvises der i flere aftaler til § 4 i den centrale aftale, der dog ikke kan siges at indeholde en definition af forberedelse. Som tidligere nævnt fastslås i § 4, at der mellem skolens ledelse og tillidsrepræsen-

tanten skal aftales principper for tildeling af tid til forberedelse af undervisningen, opgaveudarbejdelse, efterbehandling og bedømmelse mv. Andre aftaler opererer med det, der kan betegnes som en fortolkning af § 4 og definerer forberedelse som forberedelse af indhold i og evaluering af den enkelte undervisningslektion.

På baggrund af gennemgangen af aftalerne og interviewene med ledelsesrepræsentanter synes den gængse forståelse af forberedelse således at være forberedelse af indhold i en undervisningslektion, herunder eventuel opgaveudarbejdelse, efterbehandling og bedømmelse samt efterfølgende evaluering af lektionen. Der er dog enkelte eksempler på, at fx møder også inkluderes i begrebet forberedelse.

Principper for arbejdstilrettelæggelse

Hvad angår principper for tilstedeværelse, er det generelle billede på baggrund af de gennemgåede aftaler, at lærerne forudsættes at være til stede ved undervisningsopgaver og ledelsesplanlagte møder, mens lærerne selv disponerer over deres individuelle forberedelsestid, og at der i den forbindelse ikke er tilstedeværelsespligt. På de institutioner, hvor der arbejdes med lærerteams, viser de gennemgåede aftaler, at lærerne i de enkelte teams typisk selv aftaler tilstedeværelsen i forhold til fælles forberedelse, teammøder mv.

Herudover indeholder flere af de lokale arbejdstidsaftaler også principper for, hvorledes tildelingen af arbejdstid bør finde sted. I aftalerne sondres generelt mellem to principper: akkorder eller medgået tid. Ved akkord forstås i de gennemgåede lokalaftaler en aftale om, at der afsættes et antal timer til at løse en nærmere beskrevet arbejdsopgave (fx undervisning, forberedelse, skemalægning, udvikling mv.). Ved medgået tid er i de fleste arbejdstidsaftaler beskrevet, at indholdet i arbejdsopgaven og det forventede slutresultat skal beskrives, før opgaven påbegyndes. Herudover er det beskrevet, at der som oftest fra ledelsen udstikkes en tidsmæssig ramme for opgaven i form af et forventet timeforbrug.

Gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler viser, at akkordprincippet anvendes i vid udstrækning, og flere af institutionerne har det som princip, at tilrettelæggelse af arbejdet bør foregå, så flest mulige arbejdsopgaver gennemføres ved indgåelse af akkorder. Der er på disse institutioner således ikke blot aftalt akkorder for undervisning, forberedelse, rettelæring, eksamensarbejde, udarbejdelse af eksamensopgaver, pædagogisk, praktisk og teoretisk udvikling, men også for en lang række af de beskrevne hverv og funktioner samt i enkelte tilfælde for øvrige opgaver.

Principper for tildeling af tid til forberedelse af undervisning mv.

Som nævnt skal der ifølge den centrale arbejdstidsaftale aftales principper for tildeling af tid til forberedelse af undervisning, opgaveudarbejdelse, efterbehandling og bedømmelse mv. samt omfanget af tilstedeværelse i forberedelsestiden og medregning af forberedelsestid i forbindelse med aflysning af undervisning.

Gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler viser, at - med undtagelse af én aftale - beskriver alle aftaler principper på disse områder. Principperne for omfanget af tilstedeværelse er gennemgået i ovenstående. Hvad angår medregning af forberedelsestid i forbindelse med aflysning af undervisning, er grænsen for medregning af forberedelsestid typisk sat ved 10 dage. Dvs. aflyses undervisningen mindre end 10 dage før undervisningen, medregnes forberedelsestiden. Der kan dog findes eksempler på kortere varsel - fx 4 dage.

I vejledningen til cirkulæret fremgår som tidligere nævnt, at der i principperne for tildeling af tiden til forberedelse af undervisning mv. kan indgå bl.a. lærernes erfaringer, elevernes forudsætninger, elevernes differentieringsbehov, holdstørrelse, fagets karakter og indhold, samarbejdsformer samt uddannelsesniveau. Gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler viser, at med enkelte undtagelse åbner aftalerne mulighed for, at der kan differentieres i forhold til uddannelsesniveau, undervisningsform og holdstørrelse samt i enkelte tilfælde også fagets karakter.

Som udgangspunkt differentieres i langt de fleste aftaler imellem de forskellige uddannelsesområder – erhvervsuddannelser, erhvervsgymnasiale uddannelser mv. Inden for enkelte uddannelsesområder er det især i de lokale arbejdstidsaftaler på erhvervsuddannelsesområdet, at der differentieres i forberedelsestiden i forhold til uddannelsesniveau, undervisningsform og holdstørrelse, mens det er mindre udbredt for de erhvervsgymnasiale uddannelser, kortere videregående uddannelser, akademiuddannelser og kurser. I en enkelt af de gennemgåede aftaler differentieres forberedelsestiden i forhold til lærerens erfaringer, idet mindre erfarne lærere får øget forberedelsestiden med 10 %.

Tid til forberedelse af undervisningen mv.

I forhold til den konkrete udmøntning af forberedelsestiden udtrykkes denne gennem et samlet minuttal, der i de fleste aftaler udtrykker, hvorledes en lektion på 45 minutter honoreres – og ikke som i centralaftalen, hvor regneheden er på 60 minutter. Det samlede minuttal udtrykker i de fleste aftaler således tiden til undervisning, forberedelse og pause. Der findes dog eksempler på lokalaftaler, hvor pauser ikke indregnes i minuttallet.

Minuttallene mellem institutionerne er vanskeligt sammenlignelige, idet der som nævnt på flere institutioner, som følge af en differentieret forberedelsesfaktor, arbejdes med flere minuttal på de enkelte uddannelsesområder. Samtidig kan der i tiden til forberedelse være inkluderet andre aktiviteter end forberedelse – fx deltagelse i møder. Tages der med disse forbehold in mente udgangspunkt i de institutioner, hvor det af de lokale arbejdstidsaftaler fremgår, at der foruden pausen ikke er inkluderet andre opgaver i minuttallet, viser der sig dog en vis spredning, ikke alene mellem uddannelsesområderne, men også inden for disse.⁵

På *erhvervsuddannelsesområdet* er det lidt over halvdelen (21) af de institutioner i kortlægningen, der udbyder uddannelser inden for dette område, som anvender en fast forberedelsesfaktor. Tages der udgangspunkt i de institutioner, hvor det samlede minuttal udtrykker tiden til undervisning, forberedelse og pause, og hvor der ikke anvendes en differentieret forberedelsesfaktor, kan der på erhvervsuddannelsesområdet konstateres en forskel i forberedelsestiden mellem institutionerne på 25 minutter i forhold til en lektion på 45 minutter. Institutionen med det højeste minuttal honorerer en lektion på 45 minutter med 109 minutter, mens det for institutionen med det laveste minuttal er 84 minutter. Blandt de institutioner, der anvender en differentieret forberedelsesfaktor, er det laveste minuttal 65 og det højeste 112,5 minutter for en lektion på 45 minutter.

På det *erhvervsgymnasiale område* er det omkring halvdelen (16) af de institutioner i kortlægningen, der udbyder uddannelser inden for dette område

---

⁵ Den følgende gennemgang af lokalaftalerne er bl.a. baseret på Undervisningsministeriets spørgeskemaundersøgelse, som ministeriet gennemførte i forbindelse med indsamlingen af lokalaftaler blandt samtlige erhvervsskoler. Tallene i denne rapport er alene gældende for de 36 erhvervsskoler, som indgår i denne kortlægning.

de, som anvender en fast forberedelsesfaktor. Tages der igen udgangspunkt i de institutioner, hvor det samlede minuttal udtrykker tiden til undervisning, forberedelse og pause, og hvor der ikke anvendes en differentieret forberedelsesfaktor, kan der konstateres en betydelig mindre forskel i forberedelsestiden mellem institutionerne. Minuttallet i de undersøgte aftaler ligger her typisk i intervallet fra 103 minutter til 109 minutter for en lektion på 45 minutter. Blandt de institutioner, der anvender en differentieret forberedelsesfaktor, er det laveste minuttal 60 og det højeste 109 minutter for en lektion på 45 minutter.

Hvad angår de *korte videregående uddannelser og akademiuddannelserne*, viser de undersøgte lokale arbejdstidsaftaler også her en betydelig spredning. Knap halvdelen (8) af de institutioner, der udbyder videregående uddannelser og akademiuddannelser, anvender en fast forberedelsesfaktor. Tages der udgangspunkt i de institutioner, hvor det samlede minuttal udtrykker tiden til undervisning, forberedelse og pause, og hvor der ikke anvendes en differentieret forberedelsesfaktor, kan der konstateres en forskel i forberedelsestiden mellem institutionerne på 38 minutter i forhold til en lektion på 45 minutter. Institutionen med det højeste minuttal honorerer en lektion på 45 minutter med 144 minutter, mens det for institutionen med det laveste minuttal er 106 minutter. Blandt de institutioner, der anvender en differentieret forberedelsesfaktor, er det laveste minuttal 64 og det højeste 147 minutter for en lektion på 45 minutter.

Omkring tre ud af fire af de institutioner i kortlægningen, der udbyder *arbejdsmarkedsuddannelser*, anvender en fast forberedelsesfaktor og differentierer således ikke lærernes forberedelsestid. Tages der fx udgangspunkt i institutioner, hvor det samlede minuttal udtrykker tiden til undervisning, forberedelse og pause, og hvor der ikke anvendes en differentieret forberedelsesfaktor, kan der på *arbejdsmarkedsuddannelsesområdet* konstateres en forskel i forberedelsestiden mellem institutionerne på 43 minutter i forhold til en lektion på 45 minutter. Institutionen med det højeste minuttal honorerer en lektion på 45 minutter med 109 minutter, mens det for institutionen med det laveste minuttal er 66 minutter. Det skal bemærkes, at arbejdsmarkedsuddannelser udbydes på forskellige uddannelsesniveauer, hvorfor det kan være vanskeligt at sammenligne forberedelsesfaktorerne på tværs af institutionerne.

I forhold til *arbejdsmarkedsuddannelsesområdet* viser gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler endvidere forskellige modeller i forhold til fastsættelse af minuttallet, jf. de to aftaler gældende for lærere ved arbejdsmarkedsuddannelser beskrevet i afsnit 3.1. På enkelte institutioner er i stedet fastsat et maksimalt antal timer til undervisning. Det maksimale timetal varierer her fra 927 til 956 undervisningstimer (klokketimer) ud af en samlet arbejdstid på 1.924 timer inkl. ferie, fridage og søgnehelldage. På andre institutioner tages udgangspunkt i de minuttal, der gælder for det tilsvarende niveau på ungdomsuddannelser, kortere videregående uddannelser og akademiuddannelser.

Tid til øvrige opgaver

Af Undervisningsministeriets spørgeskemaundersøgelse i forbindelse med indsamling af de lokale arbejdstidsaftaler fremgår, at 19 af institutionerne har indgået en aftale, som tildeler alle lærere et fast timetal til fx møder eller andre opgaver. Timetallet varierer fra 5 – 170 timer, selvsagt ligeledes med en variation i omfanget af de opgaver, som forventes løst inden for denne timeramme.

Foruden ovennævnte øvrige opgaver har langt de fleste institutioner fastsat en akkord i forhold til hverv og visse funktioner som fx studie- og erhvervsvejleder, ledende lærer, skolehjemsassistent mv., men også i forhold til funktioner som teamkoordinator, tillidsrepræsentant, sikkerhedsrepræsentant mv. Det skal i øvrigt bemærkes, at ikke alle de gennemgåede aftaler sonderer klart mellem "hverv og visse funktioner" og "øvrige opgaver".

3.2.1 *Samlet vurdering*

Fokus i ovenstående er som nævnt på, hvordan de lokale aftaler regulerer de dele af lærernes arbejdstid, som de centrale aftaler kræver lokale aftaler for. For det andet om lederne indgår lokale arbejdstidsaftaler for dele af lærernes arbejdstid, der går ud over de i centralaftalerne fastlagte krav til lokalaftalernes indhold og dermed vælger at begrænse deres ledelsesrum mere end nødvendigt.

Som det fremgår af gennemgangen af centralaftalen, er det skolens ledelse, der på baggrund af en aftale om principper for tildeling af tid til forberedelse af undervisning mv. udmønter tiden til forberedelse. Gennemgang af lokalaf-talerne viser en forskel i forhold til udmøntningen af forberedelsestiden og dermed ressourceudnyttelsen. Som det fremgår af kapitlet omhandlende ledernes vurdering af ledelsesrummet, giver enkelte ledere udtryk for, at minuttallet kan blive en del af forhandlingen om principperne for fastsættelse af tiden til forberedelse.

Gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler viser endvidere, at langt de fleste institutioner har indgået lokale arbejdstidsaftaler, der fraviger eller supplerer den centrale arbejdstidsaftale. Gennemgangen viser endvidere, at langt de fleste institutioner har valgt, at der i videst muligt omfang indgås akkordaftaler for arbejdstimerne i et undervisningsforløb. Et forhold, der gør aftalernes regulering af arbejdstiden omfattende, og som kan medføre, at ledelsens muligheder for løbende at disponere over lærernes arbejdstid på de pågældende institutioner er begrænset.

Langt de fleste institutioner har således ikke blot aftalt akkorder for undervisning, forberedelse, rettearbejde, eksamensarbejde, udarbejdelse af eksamensopgaver, pædagogisk, praktisk og teoretisk udvikling, men også for en lang række af de beskrevne hverv og funktioner samt i enkelte tilfælde for øvrige opgaver.

Variationen mellem de lokale arbejdstidsaftaler vil derfor primært bestå i omfanget af, hvor stor en del af de beskrevne hverv og funktioner samt øvrige opgaver der afregnes efter akkord.

Samlet set viser gennemgangen af de lokalaf-taler efter Rambøll Managements vurdering en tendens til, at der indgås lokalaf-taler, som i forhold til centralaftalen kan betragtes som yderligere indskrænkende i forhold til ledelsens ret til at tilrettelægge lærernes arbejdstid.

4. Kortlægning af lærernes arbejdstid på erhvervsskolerne

Formålet med dette kapitel er at kortlægge anvendelsen af lærernes arbejdstid på erhvervsskolerne på henholdsvis lands- og institutionsplan. Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 1.882 lærere fordelt på 36 institutioner. Analysen knytter sig til skoleåret 2005/06 og belyser anvendelsen af lærernes arbejdstid på de fem uddannelsesområder: erhvervsuddannelser, erhvervsgymnasiale uddannelser (herunder htx og hhx), korte videregående uddannelser samt arbejdsmarkedsuddannelser. De indsamlede data er vægtet i forhold til uddannelsesområdet og institutionens størrelse for at sikre repræsentativitet.

Før der i det følgende ses nærmere på, hvorledes arbejdstiden fordeler sig for de lærere på erhvervsskolerne, skal det indledningsvis bemærkes, at lærerne i kortlægningen i forhold til de enkelte uddannelsesområder er placeret efter, hvor de ifølge ledelsen på de besøgte institutioner *primært* underviser. Forstået som, hvor de har de fleste undervisningstimer.

På flere af de besøgte institutioner forekommer det, at lærere underviser på tværs af uddannelsesområder, således at lærere underviser fx både på arbejdsmarkedsuddannelserne og erhvervsuddannelserne eller fx både på en erhvervsgymnasial uddannelse og en kort videregående uddannelse osv.

4.1 Erhvervsuddannelser (EUD)

I det følgende rettes opmærksomheden på lærerne på erhvervsuddannelserne.

4.1.1 Den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid

Tabel 2 og figur 1 viser, hvordan lærernes arbejdstid på *landsplan* fordeler sig på forskellige arbejdstidselementer. Som det fremgår, bruger en lærer på en erhvervsuddannelse gennemsnitligt 27,9 % af arbejdstiden på *undervisning*. Kolonnen yderst til højre i tabel 2 angiver den statistiske usikkerhed på dette gennemsnit. Med en usikkerhed på +/- 0,3 procentpoint betyder det, at den gennemsnitlige undervisningsandel for *samtlig*e lærere på erhvervsuddannelserne ligger mellem 27,6 og 28,2 %.

Tabel 2. Anvendelse af lærernes arbejdstid på erhvervsuddannelserne (EUD)

	Median	1. kvartil	3. kvartil	Gennemsnit	+/- (procentpoint)
Undervisning	29%	24%	34%	27,9%	0,3
Forberedelse af undervisning	25%	20%	30%	23,8%	0,3
Pauser	6%	5%	7%	5,7%	0,1
Rettearbejde og opgave-evaluering	2%	0%	4%	2,6%	0,1
Eksamensarbejde	0%	0%	4%	2,2%	0,1
Øvrig tid	19%	12%	28%	23,8%	0,6
Alderstillæg (reduktion)	0%	0%	0%	0,8%	0,1
Ferie, feriefridage og søgne-helligdage	13%	12%	15%	13,2%	0,2

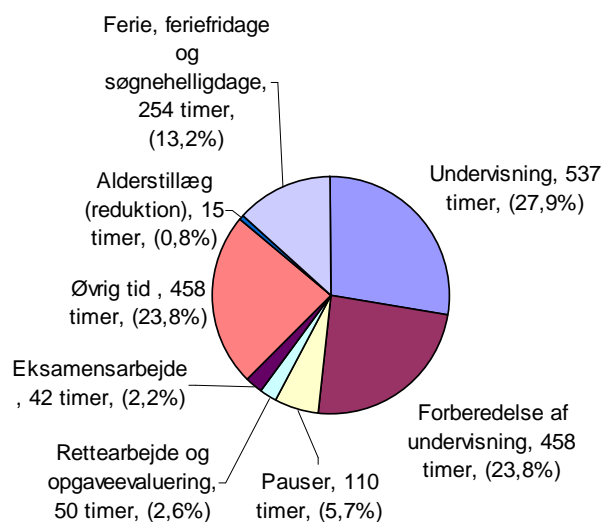
Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 637 lærere fordelt på 33 institutioner.

Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer (1.924 timer inklusive ferie, feriefridage og søgnehelligdage) svarer dette til 537 arbejdstimer, jf. figur 2.

I tabel 2 er 1. kvartil (nedre kvartil), der afgrænser den fjerdedel af lærerne med de mindste andele, endvidere angivet. Ligeledes er 3. kvartil (øvre kvartil), der afgrænser fjerdedelen af lærerne med de største andele, angivet. Tabellen viser således, at halvdelen af lærerne på erhvervsuddannelserne bruger 24-34 % af deres arbejdstid på undervisning, mens en fjerdedel af lærerne bruger mindre end 24 % af deres samlede arbejdstid på undervisning.

Andelen af den samlede arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer er omregnet til arbejdstimer af et bruttoårsværk for en lærer (1.924 timer inklusive ferie, feriefridage og søgnehelligdage) i figur 1.

Figur 1. Andel af arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer på EUD

Anm.: Et bruttoårsværk for en lærer er 1.924 timer inklusive ferie, feriefridage og søgnehelligdage.

Tilsvarende viser tabellen, at en lærer på erhvervsuddannelserne gennemsnitligt bruger 23,8 % af arbejdstiden på *forberedelse af undervisningen*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 458 arbejdstimer, jf. figur 1. Af tabel 1 fremgår endvidere, at halvdelen af lærerne bruger 20-30 % af deres arbejdstid på forberedelse af undervisningen.

Af figur 1 fremgår det, at lærere på erhvervsuddannelserne gennemsnitligt bruger 458 arbejdstimer, svarende til 23,8 % af den samlede arbejdstid til *øvrige opgaver*. Øvrige opgaver er fx pædagogisk-administrative opgaver, møder, tiden anvendt til kompetenceudvikling mv. samt tiden anvendt på eventuelle hverv og funktioner.

Yderligere analyser viser, at lærere med højere anciennitet bruger signifikant mindre tid på undervisning end de mindre erfarne lærere, hvilket i stedet

omsættes til mere øvrig tid. Med andre ord: jo højere anciennitet, jo mindre undervisning og jo mere øvrig tid.

4.1.2 *Forskelle i lærernes arbejdstid mellem institutionerne*

Tabel 3 giver en oversigt over, hvorledes lærernes arbejdstid på de enkelte institutioner fordeler sig på forskellige arbejdstidselementer. Institutionerne er rangordnet efter andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning.⁶

Andelen af den samlede arbejdstid brugt på *undervisning* varierer fra 20,3 %, svarende til 391 arbejdstimer, til 31,9 %, svarende til 613 arbejdstimer. Tilsvarende varierer andelen af den samlede arbejdstid brugt på *forberedelse af undervisningen* fra 16,7 %, svarende til 321 arbejdstimer, til 29,0 % svarende til 558 arbejdstimer.

En signifikantest viser, at andelen af arbejdstiden brugt på undervisning på de fire institutioner i toppen af tabellen – hvor undervisning udgør over 608 arbejdstimer af et bruttoårsværk på i alt 1.924 timer – ligger signifikant højere end de fire institutioner i bunden af tabellen, hvor tiden brugt på undervisning udgør mindre end 419 timer. Disse otte institutioner er i nedenstående tabel med markeret med fed skrift.

Generelt er der mindre forskelle mellem institutionerne på erhvervsuddannelsesområdet end på arbejdsmarkedsuddannelsesområdet (tabel 11). Det fremgår da også af gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler for erhvervsuddannelsesområdet, at udsvinget i minuttallet er mindre end på arbejdsmarkedsuddannelsesområdet.

Gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler for de otte institutioner viser således også en mindre spredning i minuttallet, og dermed hvorledes en lektion på 45 minutter honoreres i arbejdstimer. Det er dog således, at minuttallene for de fire øverst placerede institutioner generelt er lavere end de fire nederst placerede institutioner. Samtidig er det dog også væsentligt at bemærke, at lærerne på de fire nederst placerede institutioner generelt bruger en større del af arbejdstiden på rette- og eksamensarbejde.

En forklaring på dette skal findes i, at alle disse institutioner udelukkende udbyder merkantile erhvervsuddannelser, hvor der set på tværs af samtlige besøgte institutioner generelt er mere rette- og eksamensarbejde end i forhold til tekniske erhvervsuddannelser. De fire øverst placerede institutioner udbyder alle med undtagelse af én institution udelukkende tekniske erhvervsuddannelser. For undtagelsen gælder, at institutionen udbyder både merkantile og tekniske erhvervsuddannelser.

En videre analyse viser måske ikke overraskende en negativ sammenhæng mellem undervisningsandel og andel af tid brugt på øvrige opgaver på erhvervsuddannelserne. Jo mere tid der bruges på undervisning, jo mindre tid bruges der på øvrige opgaver.

---

⁶ 34 ud af de 36 institutioner udbyder erhvervsuddannelser, men det har ikke været muligt at indhente data på erhvervsuddannelsesområdet på én uddannelsesinstitution.

Tabel 3. Andel af tid brugt på forskellige arbejdstidselementer blandt lærere på tværs af institutioner på EUD

	Andel af samlet arbejdstid brugt på ...							Ferie, feriefri-dage og søgne-hellig-dage ⁷
	Under-visning	Forbere-delse af under-visning	Pauser	Rettear-bejde og opgave-evalue-ring	Eksa-mens-arbejde	Øvrig tid	Alders-tillæg	
	(%)							
1	31,9	22,5	7,1	1,1	1,0	21,6	1,0	13,8
2	31,8	21,3	7,0	3,5	0,1	23,4	0,0	13,0
3	31,7	26,3	5,9	3,5	0,5	18,0	1,2	13,0
4	31,6	27,4	7,0	1,3	1,0	18,7	0,0	13,1
5	31,3	27,1	6,9	0,5	0,5	20,5	0,9	12,2
6	29,1	24,7	4,5	1,4	2,1	25,7	0,3	12,1
7	29,1	25,2	3,9	2,2	0,9	25,4	0,5	12,9
8	28,9	25,5	6,4	0,0	5,1	21,5	0,0	12,7
9	28,8	21,6	6,4	0,3	1,2	27,3	1,3	13,1
10	28,7	29,0	3,9	3,1	1,5	21,6	0,0	12,2
11*	28,5	23,5	2,7	6,3	7,0	21,0	0,0	11,1
12	27,9	20,2	6,2	3,9	2,1	25,8	1,0	13,0
13	27,8	26,0	6,2	1,1	1,9	22,1	0,3	14,6
14	26,2	24,9	4,9	3,1	4,1	23,4	0,0	13,3
15	26,1	17,1	5,7	1,2	3,3	29,8	1,0	15,9
16	26,0	16,7	5,8	1,2	1,3	33,5	0,9	14,5
17*	25,7	28,0	5,7	5,9	3,5	18,5	0,8	11,8
18	25,6	26,0	5,8	8,1	8,3	15,9	0,6	9,6
19	25,5	22,9	5,6	4,4	3,2	26,1	0,3	12,0
20	24,8	27,7	3,1	1,8	3,0	24,7	0,8	14,0
21	24,4	27,4	5,4	4,5	5,2	21,3	0,4	11,5
22	24,4	25,5	5,4	1,7	3,7	27,4	0,0	11,9
23*	23,8	24,9	5,2	15,1	7,5	11,7	0,0	11,8
24	23,7	23,1	5,1	3,9	1,5	27,6	0,9	14,2
25*	23,2	23,0	5,2	2,5	0,8	27,0	0,6	17,7
26*	23,1	25,2	5,1	5,3	9,5	17,9	0,0	14,0
27	22,9	21,4	5,1	7,4	7,5	22,3	0,0	13,3
28*	22,8	22,3	4,5	5,4	6,3	26,8	0,0	12,0
29	22,7	25,7	5,0	3,3	7,9	22,9	1,2	11,2
30*	21,8	23,7	4,3	5,4	2,2	24,9	3,0	14,6
31	21,7	24,1	4,8	7,2	7,8	22,1	0,8	11,5
32	21,1	21,1	4,7	3,1	5,0	31,6	0,0	13,4
33	20,3	22,0	2,8	7,2	5,8	27,4	1,5	12,9

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 637 lærere fordelt på 33 institutioner. *Gennemsnittet er baseret på færre end 15 lærere inden for det gældende uddannelsesområde.

⁷ Forskellen i tid brugt på ferie, feriefri-dage og søgne-hellig-dage skyldes blandt andet et forskelligt omfang i forhold til, hvorvidt 6. ferieuge afvikles, omfanget af ferie overført fra forrige år samt omfanget af samlede erlagte arbejdstid. Mens disse udsving har en moderat indflydelse på den beregnede andel af tid brugt på ferie, feriefri-dage og søgne-hellig-dage for nogle af institutionerne, har de en meget begrænset indflydelse på de andre arbejdstidskategorier, herunder andel af tid brugt på undervisning. Dette skyldes, at indflydelsen af udsvingene på andel af tid brugt på ferie fordeler sig jævnt over de resterende 8 arbejdstidskategorier.

4.2 Højere handelseksamen (hhx)

I det følgende ses nærmere på anvendelse af lærernes arbejdstid på den første af de erhvervsgymnasiale uddannelser – højere handelseksamen (hhx).

4.2.1 Den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid

Tabel 4 og figur 2 viser, hvordan lærernes arbejdstid på *landsplan* fordeler sig på forskellige arbejdstidselementer. Som det fremgår, bruger en lærer på hhx gennemsnitligt 21,7 % af arbejdstiden på *undervisning*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 418 arbejdstimer, jf. figur 2. Halvdelen af lærerne bruger mellem 19 og 25 % af deres arbejdstid på undervisning.

Tabel 4. Anvendelse af lærernes arbejdstid på højere handelseksamen (hhx)

	Median	1. kvartil	3. kvartil	Gennemsnit	+/- (procent-point)
Undervisning	22%	19%	25%	21,7%	0,3
Forberedelse af undervisning	26%	22%	30%	25,3%	0,4
Pauser	4%	3%	5%	4,1%	0,1
Rettearbejde og opgaveevaluering	11%	4%	16%	10,7%	0,4
Eksamensarbejde	5%	3%	7%	5,3%	0,2
Øvrig tid	15%	10%	26%	19,7%	0,8
Alderstillæg (reduktion)	0%	0%	0%	0,8%	0,2
Ferie, feriefridage og søgne-helligdage	13%	12%	14%	12,4%	0,2

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 483 lærere fordelt på 21 institutioner.

Tilsvarende bruger en lærer på hhx gennemsnitligt 25,3 % af arbejdstiden på *forberedelse af undervisningen*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 487 arbejdstimer, jf. figur 2. Af tabel 4 fremgår endvidere, at halvdelen af lærerne bruger 22-30 % af deres arbejdstid på *forberedelse af undervisningen*.

Til sammenligning viser en tilsvarende kortlægning blandt de almene gymnasier, at en lærer på et alment gymnasium gennemsnitligt bruger 18,9 % af arbejdstiden på *undervisning*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 364 arbejdstimer.⁸

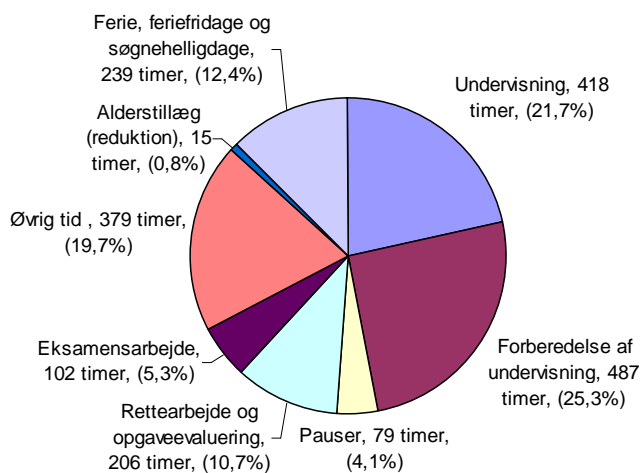
Tilsvarende bruger en lærer på et alment gymnasium gennemsnitligt 25,0 % af arbejdstiden på *forberedelse af undervisningen*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 481 arbejdstimer.

Andelen af den samlede arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer er omregnet til arbejdstimer af et bruttoårsværk for en lærer i figur 2.

Af figur 2 fremgår det, at lærere på hhx gennemsnitligt bruger 379 arbejdstimer, svarende til 19,7 % af den samlede arbejdstid til *øvrige opgaver*. Øvrige opgaver er fx pædagogisk-administrative opgaver, møder, tiden anvendt til kompetenceudvikling mv. samt tiden anvendt på eventuelle hverv og funktioner.

⁸ Rambøll Management, Kortlægning af lærernes arbejdstid på de almene gymnasier, afrapporteret i hovedundersøgelsens delrapport II, 2007.

Figur 2. Andel af arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer på hhx

Anm.: Et bruttoårsværk for en lærer er 1.924 timer inklusive ferie, feriefridage og søgnehelligdage.

En videre analyse viser, at lærere med højere anciennitet anvender signifikant mindre tid på undervisning og mere tid på øvrige opgaver end deres mindre erfarne kolleger.

4.2.2 Forskelle i lærernes arbejdstid mellem institutionerne

Tabel 5 giver en oversigt over, hvorledes lærernes arbejdstid på de enkelte institutioner fordeler sig på forskellige arbejdstidselementer. Institutionerne er rangordnet efter andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning.

Andelen af den samlede arbejdstid brugt på *undervisning* varierer fra 18,6 %, svarende til 358 arbejdstimer, til 25,8 %, svarende til 496 arbejdstimer. Tilsvarende varierer andelen af den samlede arbejdstid brugt på *forberedelse af undervisningen* fra 21,8 %, svarende til 419 arbejdstimer, til 28,7 %, svarende til 552 arbejdstimer.

En signifikanstest viser, at andelen af arbejdstiden brugt på undervisning på de to institutioner i toppen af tabellen – hvor undervisning udgør over 473 arbejdstimer af et bruttoårsværk på i alt 1.924 timer – ligger signifikant højere end de seks institutioner i bunden af tabellen, hvor tiden brugt på undervisning udgør mindre end 373 timer. Disse otte institutioner er i tabel 5 markeret med fed skrift.

Tabel 5. Andel af tid brugt på forskellige arbejdstidselementer blandt lærere på tværs af institutioner på hhx

	Andel af samlet arbejdstid brugt på ...							Ferie, feriefri-dage og søgne-hellig-dage ⁹
	Under-visning	Forbere-delse af under-visning	Pauser	Rettear-bejde og opgave-evaluering	Eksa-mens-arbejde	Øvrig tid	Alders-tillæg	
	(%)							
1	25,8	28,0	5,7	9,7	3,9	12,6	0,3	13,9
2	24,6	28,7	5,3	1,2	5,6	23,8	0,8	10,0
3	23,7	26,4	5,0	10,2	6,7	14,7	0,5	12,7
4	23,1	23,6	3,4	11,8	6,4	18,8	0,6	12,3
5	22,6	28,6	3,9	12,2	5,9	11,9	1,7	13,2
6	22,3	26,8	3,7	14,5	4,2	15,0	0,0	13,6
7	22,1	25,9	5,5	13,0	6,3	14,6	0,6	12,2
8	21,4	24,4	4,6	8,4	6,4	21,8	0,0	12,9
9	21,4	22,3	4,8	10,2	3,8	22,9	1,1	13,5
10	21,3	28,0	2,9	14,0	3,2	15,8	1,7	13,2
11	21,2	25,4	4,7	12,0	5,9	18,0	0,3	12,4
12	20,7	26,8	2,7	8,9	7,8	17,0	0,0	16,1
13*	20,5	22,3	4,1	8,4	5,2	25,3	0,0	14,2
14	20,5	24,3	4,6	14,0	5,5	18,3	0,7	12,0
15	20,4	24,2	4,4	12,0	6,0	18,6	1,5	12,9
16	19,4	25,6	2,2	12,8	5,8	20,6	1,6	12,1
17	19,3	21,0	4,3	10,7	4,6	26,2	0,0	13,8
18	19,3	22,8	3,2	12,0	4,6	21,9	1,3	14,9
19¹⁰	19,1	22,2	4,1	9,8	0,6	37,6	0,7	6,0
20	19,0	21,8	4,4	13,9	5,3	22,8	0,7	12,1
21	18,6	22,3	4,1	12,9	4,8	24,5	1,5	11,4

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 483 lærere fordelt på 21 institutioner. *Gennemsnittet er baseret på færre end 15 lærere inden for det gældende uddannelsesområde.

Generelt er der således mindre forskelle i anvendelsen af lærernes arbejdstid mellem institutionerne på hhx, end der blev konstateret på de foregående uddannelsesområder. Det fremgår da også af gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler for erhvervsuddannelsesområdet, at udsvinget i minuttallet mellem institutionerne er meget begrænset.

Gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler for de otte institutioner viser således også en mindre spredning i minuttallet, og dermed hvorledes en lektion på 45 minutter honoreres i arbejdstimer. Det er dog således, at minuttallene for de to øverst placerede institutioner generelt er lavere end de seks nederst placerede institutioner.

⁹ Forskellen i tid brugt på ferie, feriefridage og søgnehelligdage skyldes blandt andet et forskelligt omfang i forhold til, hvorvidt 6. ferieuge afvikles, omfanget af ferie overført fra forrige år samt omfanget af samlede erlagte arbejdstid. Mens disse udsving har en moderat indflydelse på den beregnede andel af tid brugt på ferie, feriefridage og søgnehelligdage for nogle af institutionerne, har de en meget begrænset indflydelse på de andre arbejdstidskategorier, herunder andel af tid brugt på undervisning. Dette skyldes, at indflydelsen af udsvingene på andel af tid brugt på ferie fordeler sig jævnt over de resterende 8 arbejdstidskategorier.

¹⁰ Som følge af overgang til ny aftale udgør opgørelsesperioden for denne institution 8 måneder.

4.3 Højere teknisk eksamen (htx)

Dette afsnit omhandler anvendelsen af lærernes arbejdstid på den anden erhvervsgymnasiale uddannelse, højere teknisk eksamen (htx).

4.3.1 Den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid

Tabel 6 og figur 3 viser, hvordan lærernes arbejdstid på *landsplan* fordeler sig på forskellige arbejdstidselementer. Som det fremgår, bruger en lærer på en htx gennemsnitligt 21,2 % af arbejdstiden på *undervisning*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 408 arbejdstimer, jf. figur 3. Halvdelen af lærerne bruger mellem 18 og 25 % af deres arbejdstid på undervisning.

Tabel 6. Anvendelse af lærernes arbejdstid på højere teknisk eksamen (htx)

	Median	1. kvartil	3. kvartil	Gennemsnit	+/- (procent- point)
Undervisning	22%	18%	25%	21,2%	0,6
Forberedelse af undervisning	25%	21%	30%	25,3%	0,8
Pauser	4%	3%	5%	4,1%	0,1
Rettearbejde og opgave- evaluering	11%	8%	15%	11,3%	0,5
Eksamensarbejde	3%	2%	5%	3,5%	0,3
Øvrig tid	17%	12%	26%	21,1%	1,4
Alderstillæg (reduktion)	0%	0%	0%	0,3%	0,2
Ferie, feriefri dage og søgne- helligdage	13%	12%	15%	13,2%	0,5

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 231 lærere fordelt på 14 institutioner.

Tilsvarende bruger en lærer på htx gennemsnitligt 25,3 % af arbejdstiden på *forberedelse af undervisningen*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 487 arbejdstimer, jf. figur 3. Af tabel 6 fremgår endvidere, at halvdelen af lærerne bruger 21-30 % af deres arbejdstid på forberedelse af undervisningen.

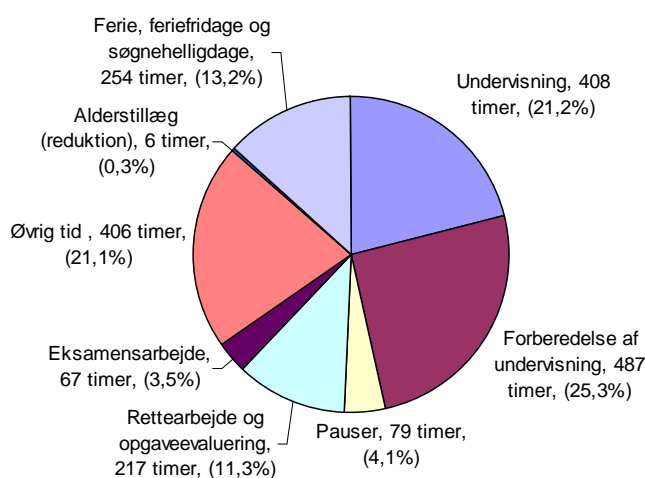
Samlet set fordeler lærernes arbejdstid på htx sig dermed stort set som på hhx. Til sammenligning skal også her nævnes, at en tilsvarende kortlægning blandt de almene gymnasier viser, at en lærer på et alment gymnasium gennemsnitligt bruger 18,9 % af arbejdstiden på *undervisning*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 364 arbejdstimer.¹¹

Tilsvarende bruger en lærer på et alment gymnasium gennemsnitligt 25,0 % af arbejdstiden på *forberedelse af undervisningen*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 481 arbejdstimer.

Andelen af den samlede arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer er omregnet til arbejdstimer af et bruttoårsværk for en lærer i figur 3.

¹¹ Rambøll Management, Kortlægning af lærernes arbejdstid på de almene gymnasier, afrapporteret i hovedundersøgelsens delrapport II, 2007.

Figur 3. Andel af arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer på htx

Anm.: Et bruttoårsværk for en lærer er 1.924 timer inklusive ferie, feriefri dage og søgnehelldage.

Af figur 3 fremgår det, at lærere på htx gennemsnitligt bruger 406 arbejdstimer, svarende til 21,1 % af den samlede arbejdstid til *øvrige opgaver*. Øvrige opgaver er fx pædagogisk-administrative opgaver, møder, tiden anvendt til kompetenceudvikling mv. samt tiden anvendt på eventuelle hverv og funktioner.

En videre analyse viser, at lærerne med højere anciennitet bruger signifikant mindre tid på undervisning end deres mindre erfarne kolleger. Denne nedsatte undervisningsandel omsættes oftest i øvrig tid.

4.3.2 *Forskelle i lærernes arbejdstid mellem institutionerne*

Tabel 7 giver en oversigt over, hvorledes lærernes arbejdstid på de enkelte institutioner fordeler sig på forskellige arbejdstidselementer. Institutionerne er rangordnet efter andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning. Den videre analyse identificerer dog *ikke* nogen signifikante forskelle på tværs af institutionerne.

Tabel 7. Andel af tid brugt på forskellige arbejdstidselementer blandt lærere på tværs af institutioner på htx

	Andel af samlet arbejdstid brugt på ...							Ferie, feriefri-dage og søgne-hellig-dage ¹²
	Under-visning	Forbere-delse af under-visning	Pauser	Rettear-bejde og opgave-evalu-ering	Eksa-mens-arbejde	Øvrig tid	Alders-tillæg	
	(%)							
1	23,9	30,8	3,1	6,4	2,9	18,0	0,0	14,8
2	23,3	23,7	5,0	12,7	4,9	18,5	0,0	11,9
3	22,7	27,1	3,7	13,1	3,9	16,9	0,0	12,5
4	22,4	26,5	3,7	8,7	2,9	22,1	0,4	13,3
5	22,0	23,4	4,9	11,4	2,9	22,4	0,5	12,5
6*	21,3	19,9	4,5	12,9	6,5	19,6	0,0	15,2
7	20,7	27,9	2,8	12,1	3,9	20,4	0,0	12,2
8	20,7	24,0	4,6	10,4	3,5	20,2	0,0	16,6
9*	20,5	22,4	4,6	8,6	4,7	23,6	1,3	14,3
10	20,1	22,4	4,5	14,2	2,1	22,5	0,5	13,6
11	19,5	29,8	2,6	12,9	2,1	20,6	0,0	12,4
12	19,4	23,1	4,4	9,5	2,1	26,7	1,2	13,6
13	18,8	33,5	2,7	9,8	4,3	17,1	0,0	13,8
14	18,4	21,4	4,1	14,2	5,3	22,8	0,4	13,3

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 231 lærere fordelt på 14 institu-tioner. *Gennemsnittet er baseret på færre end 15 lærere inden for det gældende uddannelsesområde.

Som nævnt i det foregående afsnit og i afsnittet omhandlende gennemgan-gen af de lokale arbejdstidsaftaler er der tale om mindre udsving i minuttal-let mellem institutionerne på både hhx- og htx-området.

Tilsvarende er tegner der sig også et rimeligt ensartet billede, når der kigges på, hvorledes øvrige elementer i lærernes arbejdstid – fx rette- og eksa-mensarbejde – honoreres. Ligeledes kan der ikke ses afgørende forskelle i institutionernes anvendelser af akkorder på disse uddannelsesområder.

4.4 Korte videregående uddannelser (KVU)

I det følgende ses nærmere på anvendelsen af lærernes arbejdstid på de korte videregående uddannelser.

4.4.1 Den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid

Tabel 8 og figur 4 viser, hvordan lærernes arbejdstid på *landsplan* fordeler sig på forskellige arbejdstidselementer. Som det fremgår, bruger en lærer på de korte videregående uddannelser gennemsnitligt 17,2 % af arbejdstiden på *undervisning*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 331 arbejdstimer, jf. figur 4.

¹² Forskellen i tid brugt på ferie, feriefridage og søgnehelligdage skyldes blandt andet et forskelligt omfang i forhold til, hvorvidt 6. ferieuge afvikles, omfanget af ferie over-ført fra forrige år samt omfanget af samlede erlagte arbejdstid. Mens disse udsving har en moderat indflydelse på den beregnede andel af tid brugt på ferie, feriefridage og søgnehelligdage for nogle af institutionerne, har de en meget begrænset indflydelse på de andre arbejdstidskategorier, herunder andel af tid brugt på undervisning. Dette skyldes, at indflydelsen af udsvingene på andel af tid brugt på ferie fordeler sig jævnt over de resterende 8 arbejdstidskategorier.

Tilsvarende viser tabellen, at en lærer på de korte videregående uddannelser gennemsnitligt bruger 25,1 % af arbejdstiden på *forberedelse af undervisningen*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 483 arbejdstimer, jf. figur 4. Af tabel 8 fremgår endvidere, at halvdelen af lærerne bruger 21-31 % af deres arbejdstid på forberedelse af undervisningen.

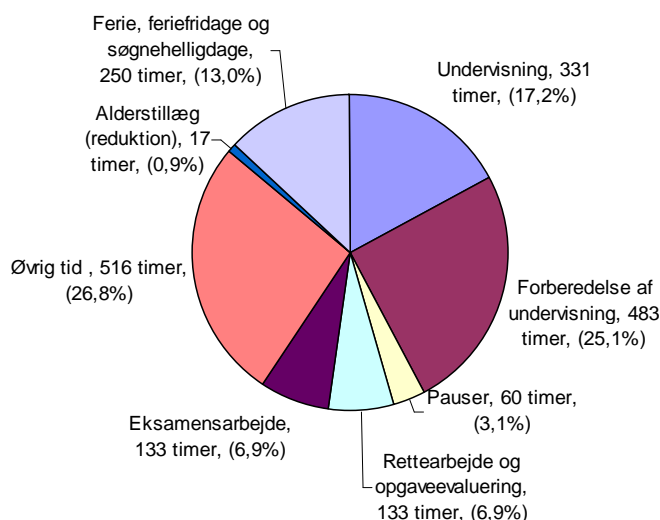
Tabel 8. Anvendelse af lærernes arbejdstid for korte videregående uddannelser (KVU)

	Median	1. kvartil	3. kvartil	Gennemsnit	+/- (procentpoint)
Undervisning	18%	14%	22%	17,2%	0,5
Forberedelse af undervisning	26%	21%	31%	25,1%	0,7
Pauser	3%	2%	4%	3,1%	0,1
Rettearbejde og opgaveevaluering	6%	4%	10%	6,9%	0,4
Eksamensarbejde	5%	2%	11%	6,9%	0,5
Øvrig tid	21%	15%	35%	26,8%	1,3
Alderstillæg (reduktion)	0%	0%	0%	0,9%	0,2
Ferie, feriefridage og søgnehelligdage	13%	12%	15%	13,0%	0,3

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 288 KVU-lærere fordelt på 20 institutioner.

Andelen af den samlede arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer er omregnet til arbejdstimer af et bruttoårsværk for en lærer i figur 4.

Figur 4. Andel af arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer på KVU

Anm.: Et bruttoårsværk for en lærer er 1.924 timer inklusive ferie, feriefridage og søgnehelligdage.

Af figur 4 fremgår det, at lærere på korte videregående uddannelser gennemsnitligt bruger 516 arbejdstimer, svarende til 26,8 % af den samlede arbejdstid til *øvrige opgaver*. Øvrige opgaver er fx pædagogisk-

administrative opgaver, møder, tiden anvendt til kompetenceudvikling mv. samt tiden anvendt på eventuelle hverv og funktioner.

En videre analyse viser, at lærerne med højere anciennitet bruger signifikant mindre tid på undervisning og mere tid på øvrige opgaver end deres mindre erfarne kolleger.

4.4.2 *Forskelle i lærernes arbejdstid mellem institutionerne*

Tabel 9 giver en oversigt over, hvorledes lærernes arbejdstid på de enkelte institutioner fordeler sig på forskellige arbejdstidselementer. Institutionerne er rangordnet efter andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning.

Andelen af den samlede arbejdstid brugt på *undervisning* varierer fra 10,2 %, svarende til 196 arbejdstimer, til 25,2 %, svarende til 558 arbejdstimer. Tilsvarende varierer andelen af den samlede arbejdstid brugt på *forberedelse af undervisningen* fra 16,4 %, svarende til 694 arbejdstimer, til 36,1 % svarende til 558 arbejdstimer.

Som ved arbejdsmarkedsuddannelsesområdet skal her gøres opmærksom på, at der for nogle institutioner er tale om et forholdsvis begrænset antal lærere, der underviser på de korte videregående uddannelser. Dermed vil den enkelte lærer betyde meget for den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid på institutionen.

En signifikanstest viser dog, at andelen af arbejdstiden brugt på undervisning på de tre institutioner i toppen af tabellen – hvor undervisning udgør over 441 arbejdstimer af et bruttoårsværk på i alt 1.924 timer – ligger signifikant højere end de fem institutioner i bunden af tabellen, hvor tiden brugt på undervisning udgør mindre end 294 timer. Disse otte institutioner er i nedenstående tabel med markeret med fed skrift.

Tabel 9. Andel af tid brugt på forskellige arbejdstidselementer blandt lærere på tværs af institutioner på KVU

	Andel af samlet arbejdstid brugt på ...							Ferie, feriefri-dage og søgne-hellig-dage ¹³
	Under-visning	Forbere-delse af under-visning	Pauser	Rettear-bejde og opgave-evalue-ring	Eksamens-arbejde	Øvrig tid	Alderstil-læg	
	(%)							
1*	25,2	33,1	4,2	9,1	5,7	9,8	0,0	12,8
2	24,7	27,4	3,8	8,9	4,0	15,6	0,9	14,7
3	22,9	25,5	5,1	8,6	2,3	21,0	0,3	14,2
4*	21,7	24,7	4,8	6,8	4,8	22,8	0,8	13,6
5	21,5	23,7	4,7	5,5	3,1	25,3	0,7	15,5
6	21,4	32,3	3,5	5,6	3,2	18,7	1,3	14,2
7	21,4	36,1	4,7	2,1	1,8	26,4	0,0	7,5
8	21,0	32,2	4,7	6,4	4,6	18,5	0,6	12,1
9*	19,1	24,3	2,5	4,7	4,0	27,9	1,1	16,4
10	18,6	30,2	4,1	10,3	2,8	23,6	1,3	9,0
11*	17,7	29,1	3,9	1,2	8,6	27,0	0,0	12,5
12	17,1	28,6	2,3	6,3	11,3	19,8	1,0	13,6
13	16,7	18,7	3,7	12,7	6,9	26,3	3,3	11,6
14	16,5	26,4	2,7	6,4	3,2	30,0	1,2	13,7
15	16,2	20,6	3,6	4,6	5,1	36,3	1,3	12,4
16*	15,3	29,6	1,5	5,7	10,0	26,6	0,0	11,2
17	14,8	25,9	3,3	6,7	7,9	24,2	0,8	16,3
18*	13,1	25,5	2,9	0,7	8,6	41,2	0,0	7,9
19*	12,7	25,9	2,8	0,0	4,7	40,9	0,0	13,0
20	10,2	16,4	1,4	8,2	10,7	40,4	0,5	12,2

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 288 lærere fordelt på 20 institutioner. *Gennemsnittet er baseret på færre end 15 lærere inden for det gældende uddannelsesområde.

Hvad angår de korte videregående uddannelser, viser gennemgangen af de undersøgte lokale arbejdstidsaftaler her en betydelig spredning i forhold til, hvorledes en lektion på 45 minutter honoreres. En gennemgang af lokalaf-talerne for de markerede otte institutioner viser, at der generelt anvendes et lavere minuttal for de øverst placerede institutioner set i forhold til de øvrige.

4.5 Arbejdsmarkedsuddannelser (AMU)

Som det sidste område ses på lærernes arbejdstid på arbejdsmarkedsud-dannelserne.

4.5.1 Den gennemsnitlige fordeling af lærernes arbejdstid

Tabel 10 og figur 5 viser, hvordan lærernes arbejdstid på *landsplan* fordeler sig på forskellige arbejdstidselementer. Som det fremgår, bruger en lærer på en arbejdsmarkedsuddannelse gennemsnitligt 36,5 % af arbejdstiden på

¹³ Forskellen i tid brugt på ferie, feriefri-dage og søgne-hellig-dage skyldes blandt andet et forskelligt omfang i forhold til, hvorvidt 6. ferieuge afvikles, omfanget af ferie over-ført fra forrige år samt omfanget af samlede erlagte arbejdstid. Mens disse udsving har en moderat indflydelse på den beregnede andel af tid brugt på ferie, feriefri-dage og søgne-hellig-dage for nogle af institutionerne, har de en meget begrænset indflydelse på de andre arbejdstidskategorier, herunder andel af tid brugt på undervisning. Dette skyldes, at indflydelsen af udsvingene på andel af tid brugt på ferie fordeler sig jævnt over de resterende 8 arbejdstidskategorier.

undervisning. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til 702 arbejdstimer, jf. figur 5.

Tabel 10. Anvendelse af lærernes arbejdstid på arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU)

	Median	1. kvartil	3. kvartil	Gennemsnit	+/- (procent-point)
Undervisning	40%	27%	46%	36,5%	1,3
Forberedelse af undervisning	17%	12%	22%	17,6%	0,8
Pauser	7%	5%	9%	7,0%	0,3
Rettearbejde og opgave-evaluering	0%	0%	0%	0,1%	0,1
Eksamensarbejde	0%	0%	0%	0,2%	0,1
Øvrig tid	19%	13%	33%	23,7%	1,7
Alderstillæg (reduktion)	0%	0%	0%	0,4%	0,2
Ferie, feriefridage og søgne-helligdage	14%	12%	17%	14,5%	0,5

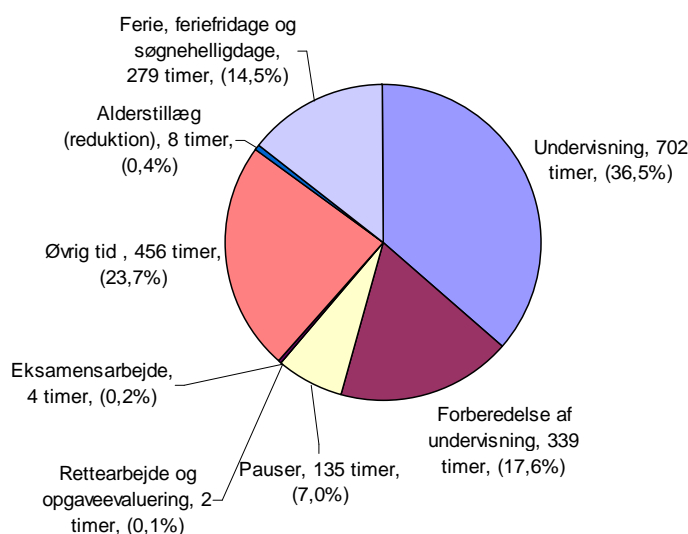
Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 243 AMU-lærere fordelt på 19 institutioner.

I tabel 10 er 1. kvartil (nedre kvartil), der afgrænser den fjerdedel af *lærerne* med de mindste andele, angivet. Ligeledes er 3. kvartil (øvre kvartil), der afgrænser fjerdedelen af *lærerne* med de største andele, angivet. Tabellen viser således, at halvdelen af lærerne på arbejdsmarkedsuddannelserne bruger 27-46 % af deres arbejdstid på undervisning, mens en fjerdedel af lærerne bruger mindre end 27 % af deres samlede arbejdstid på undervisning.

Tilsvarende viser tabellen, at en lærer på arbejdsmarkedsuddannelserne gennemsnitligt bruger 17,6 % af arbejdstiden på *forberedelse af undervisningen*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer (1.924 timer inklusive ferie, feriefridage og søgnehelligdage) svarer dette til 339 arbejdstimer, jf. figur 5. Af tabel 10 fremgår endvidere, at halvdelen af lærerne bruger 12-22 % af deres arbejdstid på forberedelse af undervisningen.

Andelen af den samlede arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer er omregnet til arbejdstimer af et bruttoårsværk for en lærer (1.924 timer inklusive ferie, feriefridage og søgnehelligdage) i figur 5.

Figur 5. Andel af arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer på AMU

Anm.: Et bruttoårsværk for en lærer er 1.924 timer inklusive ferie, feriefridage og søgnehelligdage.

Af figur 5 fremgår det, at lærere på arbejdsmarkedsuddannelserne gennemsnitligt bruger 456 arbejdstimer, svarende til 23,7 % af den samlede arbejdstid til *øvrige opgaver*. Øvrige opgaver er fx pædagogisk-administrative opgaver, møder, tiden anvendt til kompetenceudvikling mv. samt tiden anvendt på eventuelle hverv og funktioner.

Af øvrige forhold skal her påpeges, at lærerne på arbejdsmarkedsuddannelserne set i forhold til de øvrige uddannelsesområder generelt bruger en meget begrænset del af arbejdstiden på eksamens- og retgearbejde, hvilket afspejler uddannelserne på arbejdsmarkedsuddannelsesområdet.

4.5.2 Forskelle i lærernes arbejdstid mellem institutionerne

Tabel 11 giver en oversigt over andel af lærernes arbejdstid brugt på forskellige arbejdstidselementer på tværs af de i alt 19 institutioner, som har oplyst, at de udbyder arbejdsmarkedsuddannelser.

Det skal indledningsvis bemærkes, at besøgene på institutionerne generelt efterlod det indtryk, at aktiviteterne på arbejdsmarkedsuddannelsesområdet generelt er faldende. Det kommer blandt andet til udtryk ved, at der selv på de større uddannelsesinstitutioner er et forholdsvis begrænset antal lærere, der underviser på arbejdsmarkedsuddannelserne.

Herudover forekommer det som nævnt i indledningen, at lærere underviser på tværs af uddannelsesområderne. Det typiske overlap er mellem arbejdsmarkedsuddannelser og erhvervsuddannelser. Det kan derfor forekomme, at flere af de 36 institutioner udbyder arbejdsmarkedsuddannelser, men at disse for nogle institutioner begrænsede aktiviteter varetages af lærere på erhvervsuddannelserne.

Konsekvensen af den lave aktivitet på arbejdsmarkedsuddannelsesområdet betyder, at beregningsgrundlaget for flere af institutionerne i ovenstående tabel, hvor institutionerne er rangordnet efter andel af tid brugt på undervis-

ning, udgøres af få lærere, som det også fremgår af bemærkningerne til tabellen. I enkelte tilfælde er der blot tale om fx to til tre lærere. Udsvingene blandt institutionerne skal derfor tages med et forbehold, idet én lærer på en erhvervsskole med begrænset aktivitet kan betyde forholdsvis meget for det samlede gennemsnit for institutionen.

Tabel 11. Andel af tid brugt på forskellige arbejdstidselementer blandt lærere på tværs af institutioner på AMU

	Andel af samlet arbejdstid brugt på ...							Ferie, feriefri-dage og søgne-hellig-dage ¹⁴
	Under-visning	Forbere-delse af under-visning	Pauser	Rettear-bejde og opgave-evalu-ering	Eksa-mens-arbejde	Øvrig tid	Alderstil-læg	
	(%)							
1*	55,2	22,5	6,1	0,0	0,0	2,5	0,0	13,6
2	45,8	15,0	7,1	0,0	0,0	18,1	0,0	13,9
3*	45,1	18,4	9,0	0,0	0,0	14,0	0,0	13,5
4	41,0	14,4	8,0	0,0	0,0	24,8	0,0	11,8
5*	40,2	11,7	9,7	0,0	0,0	25,2	0,0	13,3
6	39,3	12,8	4,9	0,0	0,0	25,8	0,0	17,4
7	38,8	14,9	8,6	0,0	0,2	20,6	0,8	16,1
8*	36,7	30,7	4,7	0,0	0,0	16,7	0,0	11,2
9	35,4	20,1	7,7	0,0	0,1	17,3	2,9	16,5
10	34,6	11,7	7,7	0,0	0,0	30,9	0,0	15,1
11	33,5	23,4	6,0	0,0	0,6	22,3	0,0	14,1
12*	32,6	24,0	3,1	0,0	0,0	28,3	0,0	12,0
13*	27,0	28,0	6,0	0,0	0,0	25,5	0,0	13,5
14*	25,1	27,7	5,6	0,4	2,9	27,8	0,0	10,5
15	23,4	26,6	5,9	1,3	2,2	25,7	0,6	14,2
16*	21,9	21,8	4,9	0,0	0,4	40,5	0,0	10,6
17	18,9	23,0	4,2	0,1	0,2	35,1	0,0	18,5
18	16,3	20,4	4,1	0,0	0,1	42,1	0,0	17,0
19*	13,5	14,7	3,0	5,1	0,0	46,9	3,1	13,7

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 243 lærere fordelt på 19 institutioner. *Gennemsnittet er baseret på færre end 15 lærere inden for det gældende uddannelsesområde.

Tabel 11 viser, at andelen af tid brugt på undervisning varierer fra ca. 14 til 55 %, hvilket må siges at være markant. En yderligere analyse viser signifikante forskelle mellem de tre institutioner i toppen af tabellen og de fem institutioner nederst i tabellen, hvor forskellen ligger på mere end 20 procentpoint. Disse otte institutioner er markeret med fed skrift.

I forbindelse med dette forholdsvis markante udsving skal det erindres, at gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler viser en forskel i forberedelsestiden mellem institutionerne på op til 43 minutter i forhold til en lektion

¹⁴ Forskellen i tid brugt på ferie, feriefridage og søgnehelligdage skyldes blandt andet et forskelligt omfang i forhold til, hvorvidt 6. ferieuge afvikles, omfanget af ferie overført fra forrige år samt omfanget af samlede erlagte arbejdstid. Mens disse udsving har en moderat indflydelse på den beregnede andel af tid brugt på ferie, feriefridage og søgnehelligdage for nogle af institutionerne, har de en meget begrænset indflydelse på de andre arbejdstidskategorier, herunder andel af tid brugt på undervisning. Dette skyldes, at indflydelsen af udsvingene på andel af tid brugt på ferie fordeler sig jævnt over de resterende 8 arbejdstidskategorier.

på 45 minutter. En forskel der formentlig kan forklares ved de forskellige niveauer på arbejdsmarkedsuddannelserne.

En gennemgang af de lokale arbejdstidsaftaler for de otte institutioner viser da også, at en del af forklaringen for disse institutioners placering i henholdsvis toppen og bunden af tabellen kan hentes i en forskel i minuttallet. Herudover viser gennemgangen af aftalerne, at de fem institutioner i bunden af tabellen på nær én institution tildeler samtlige lærere et fast timetal til møder og andre aktiviteter. For én enkelt af disse helt op til 170 timer. Herudover er aftalerne for institutionerne i bunden af tabellen generelt i forhold til tiden til hverv og funktioner samt øvrige opgaver i højere grad baseret på akkordprincippet.

Som tidligere nævnt viser gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler på arbejdsmarkedsområdet forskellige modeller i forhold til fastsættelse af minuttallet. På enkelte institutioner er fastsat et maksimalt antal timer til undervisning. Det maksimale timetal varierer her fra 927 til 956 undervisningstimer (klokketimer) ud af en samlet arbejdstid på 1.924 timer inkl. ferie og fridage. Dette gør sig gældende for de to øverst placerede institutioner.

4.6 Sammenfatning

Kortlægningen af lærernes arbejdstid viser, at en lærer på en erhvervsskole, afhængig af uddannelsesområdet, gennemsnitligt anvender mellem 17,2 - 36,5 % af arbejdstiden på *undervisning*. Omregnet til timer i et bruttoårsværk for en lærer svarer dette til mellem 331 - 702 arbejdstimer. Den højeste andel af arbejdstiden anvendt på undervisningen finder man blandt lærerne på arbejdsmarkedsuddannelserne (36,5 %). Herefter følger lærere på erhvervsuddannelse med en andel på 27,9 %, hhx på 21,7 %, htx på 21,2 % og endelig lærere på de korte videregående uddannelser på 17,2 %.

Analyserne viser yderligere, at lærere med højere anciennitet bruger signifikant mindre tid på undervisning end de mindre erfarne lærere, hvilket i stedet omsættes til mere øvrig tid. Dette forhold gælder på tværs af uddannelsesområderne med undtagelse af arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU).

Betragtes arbejdstiden opgjort på de enkelte institutioner i kortlægningen, viser der sig en forholdsvis stor forskel i anvendelsen af lærernes arbejdstid på især arbejdsmarkedsuddannelserne og de korte videregående uddannelser samt i mindre omfang på erhvervsuddannelserne. En del af forklaringen på dette kan findes i forskellene mellem institutionerne i forhold til, hvor meget forberedelsestid den enkelte lærer tildeles til hver lektion.

Derimod er der betydelige mindre forskelle i anvendelsen af lærernes arbejdstid på de erhvervsgymnasiale uddannelser – hhx og htx. Tilsvarende kan der konstateres mindre forskelle i lokalaftalerne i forhold til minuttallet for lærerne på disse to uddannelsesområder.

En videre analyse viser en klar negativ korrelation mellem andel af tid brugt på undervisning og andel af tid brugt på øvrige opgaver: Jo mere tid der bruges på undervisning, jo mindre tid bruges der på øvrige opgaver.

5. Ledernes vurderinger af anvendelsen af lærernes arbejdstid

Efter i foregående kapitel at have belyst, hvorledes lærernes arbejdstid fordeles sig på konkrete arbejdsopgaver og lokalaftalernes betydning for dette, vil fokus i dette kapitel være på ledernes vurdering af deres handlemuligheder i forhold til at allokere og omallokere lærernes arbejdstid til forskellige formål samt arbejdstidsaftalernes hensigtsmæssighed i forhold til ændrede krav til undervisningen, ændringer i uddannelsesbekendtgørelser mv.

Datagrundlaget udgøres af de to gruppeinterview, der blev gennemført med ledere fra i alt ni erhvervsskoler. Herudover er der trukket på de telefoniske interview, der blev gennemført med ledere fra 17 erhvervsskoler i forbindelse med forundersøgelsen.

5.1 Ledelsesrummet i den centrale arbejdstidsaftale

Deltagerne i interviewene blev indledningsvis bedt om at vurdere, hvorvidt den centrale arbejdstidsaftale giver tilstrækkelig ledelsesmæssig fleksibilitet til at kunne handle i forhold til ændrede betingelser fx i form af nye krav til undervisningen, ændringer i målgrupperne mv. samt de udfordringer, som uddannelsesinstitutionerne i øvrigt oplever at stå overfor.

Selv om lederne generelt oplever, at den nuværende centrale arbejdstidsaftale i forhold til den foregående har medvirket til at udvide det ledelsesmæssige handlerum, er det samtidig vurderingen blandt lederne, at den nuværende centrale arbejdstidsaftale fortsat *"giver udfordringer i forhold til at drive en moderne uddannelsesinstitution"*.

Styrken ved den nuværende centrale arbejdstidsaftale er ifølge lederne, at den klart beskriver, hvad der skal aftales, og hvad der skal drøftes. Samtidig er det ifølge lederne også vigtigt at fastholde, at det er ledelsen, der udmønter den konkrete forberedelsestid – om end det foregår på baggrund af en aftale med lærerne om principperne for tildeling af forberedelsestid.

Ifølge lederne består én af svaghederne i, at den centrale arbejdstidsaftale er medvirkende til at fastholde en arbejdsdeling, hvor det antages, at det er samme lærer, der forbereder og gennemfører undervisningen. Det kan også nemt føre til en diskussion af, hvor meget eller lidt tid, der skal gives til forberedelse af undervisningen. Én af de interviewede ledere udtrykker det således:

"... det øgede behov for teamarbejde og videndeling gør, at vi skal lave en arbejdsdeling, der ikke minder om den traditionelle arbejdsdeling. Man kunne godt forestille sig en arbejdsdeling, hvor nogle underviser mere end andre, og hvor det måske ikke er samme lærer, der forbereder og gennemfører undervisningen."

En samstemmende vurdering blev fremsat i forbindelse med de interview, der blev gennemført i forbindelse med forundersøgelsen, hvor lederne påpegede, at den centrale arbejdstidsaftale er med til at fastholde lærerne i en *"lønarbejderkultur, hvor alt gøres op i timer"*, og hvor forberedelsestiden ikke blot betragtes som en ret, men også som tid, ledelsen ikke umiddelbart kan disponere over. Som én af lederne, der deltog i forundersøgelsen, udtrykte det; *"er det vanskeligt at forestille sig, at der indgås aftale om principperne for tildeling af tid til forberedelse, uden at minutterne kommer på bordet."*

Interviewene i forbindelse med indeværende undersøgelse afdækkede eksempler på uddannelsesinstitutioner, som havde forsøgt sig med at lade de enkelte lærerteam fordele en udstukken forberedelsestid, men hvor det i flere tilfælde var endt med uenighed i teamene, eller hvor teamet, trods det forhold, at ét af medlemmerne lavede al forberedelsen, fordelte timerne lige- ligt mellem medlemmerne. Én af de interviewede ledere udtrykker det såle- des: *"... problemet er, at teamkoordinatorerne ikke har ledelsesbeføjelser, så der løber ledelsen spidsrod mellem de teams, der ikke fungerer."* En anden leder supplerede med:

"Det, der irriterer mig, er, at jeg ikke udnytter forberedelsen optimalt, fordi nogle medarbejdere virkelig knokler, mens andre har god tid. Og jeg vil gerne kunne fordele forberedelsestiden, der hvor det er bedst."

Adspurgt hvorvidt denne mulighed ikke eksisterer i den nuværende centrale aftale, idet der i principperne for tildeling af tid til undervisningen, ifølge vej- ledningen¹⁵ til den centrale arbejdsaftale, kan indgå bl.a. lærernes erfaringer og fagets karakter, erkender lederne, at denne mulighed eksisterer, men påpeger samtidig, at det er vanskeligt at opnå enighed med tillidsrepræsen- tanter om at differentiere forberedelsen ud fra disse parametre.

Det vil derfor i forbindelse med en forhandling af en ny central arbejdstidsaf- tale ifølge lederne ikke blot være væsentligt at fastholde muligheden for le- delsen for at udmønte forberedelsestiden, men også gerne gøre op med det forhold, at det er samme lærer, der forbereder og gennemfører undervisnin- gen. Én af de interviewede ledere udtrykker det således:

"Hvis de [Undervisningsministeriet] kunne knæsesætte, at der ikke behøver at være sammenhæng mellem forberedelse og undervisning. Diskussionen bør omhandle, hvilke almindelige arbejdsopgaver der ligger i undervisning og dermed indholdet i opgaveløsningen og ikke "hvor meget får jeg for det og det."

En svaghed ved den nuværende aftale er ifølge lederne, at samspelet med tillidsrepræsentanterne for lærerne har stor betydning for mulighederne for at udnytte ledelsesrummet i den centrale aftale. Som en af lederne i forun- dersøgelsen udtrykte det, så kan man godt opleve, at selv om tillidsrepræ- sentanten i forhandlingerne udtrykker forståelse af præmisserne for at drive en moderne uddannelsesinstitution, så er det vanskeligt for tillidsrepræsen- tanten *"at komme tilbage til kollegerne, uden at forberedelsestiden som mi- nimum er blevet fastholdt."*

Enkelte af lederne påpeger endvidere, at de oplever, at tillidsrepræsentan- terne ikke indgår en aftale, før lokale repræsentanter for de faglige organisa- tioner har sanktioneret aftalen. Én af de interviewede lærere oplevede, at tillidsrepræsentanterne på tværs af lærergrupperne koordinerer forhandlin- gerne: *"Vores tillidsmænd har "blandet blod" og sagt, at de ikke indgår afta- le alene. Så nu har vi tre tilfredse tillidsmænd, der venter på den sidste, der ikke er tilfreds og ikke vil indgå aftale."*

Tillidsrepræsentanternes position styrkes ifølge enkelte ledere af, at *"det komplekse system, der træder i kraft "*, hvis der ikke opnås enighed om, tilrettelæggelsen af lærernes arbejdstid, er *"meget opslidende"*. Principperne for *tilrettelæggelse af lærernes arbejdstid* fastsættes, jf. § 3, stk. 1, i den centrale arbejdstidsaftale, af skolens ledelse efter en drøftelse med lærerne

---

¹⁵ Vejledning om principper for arbejdstilrettelæggelse og tildeling af tid til forberedel- se ved erhvervsskoler.

og tillidsrepræsentanterne. Indholdet i principperne for arbejdstilrettelæggelse kan fx være principper for tilstedeværelse, tildeling af arbejdstid, involvering i planlægning mv.

Såfremt tillidsrepræsentanten og lærerne finder, at der ikke har været tilstrækkelig mulighed for indflydelse, kan de som tidligere nævnt forelægge sagen for institutionens bestyrelse. Finder tillidsrepræsentanten herefter, at tillidsrepræsentanten og lærerne ikke har haft tilstrækkelig mulighed for indflydelse, kan sagen indbringes i første omgang for Undervisningsministeriet og organisationerne og efterfølgende for Finansministeriet og centralorganisationerne.

Foruden ovennævnte områder oplever lederne, at bestemmelserne i den centrale arbejdsaftale om tiden til pædagogisk, praktisk og teoretisk udvikling (§ 9) og tid til eksamensarbejde (§ 12) er væsentlige forhold, der begrænser muligheden for at allokere og omallokere lærernes arbejdstid. I forhold til de 50 timer til hver lærer, der årligt skal afsættes til pædagogisk, praktisk og teoretisk udvikling (§ 9), ser enkelte ledere gerne, at ledelsen får mulighed for at disponere over disse.

5.2 Ledelsesrummet i de lokale arbejdstidsaftaler

Lederne blev tilsvarende bedt om at vurdere, hvorvidt deres lokale arbejdstidsaftale giver tilstrækkelig ledelsesmæssig fleksibilitet til at kunne handle i forhold til ændrede betingelser fx i form af nye krav til undervisningen, ændringer i målgrupperne mv. samt de udfordringer, som uddannelsesinstitutionerne i øvrigt oplever at stå overfor.

Generelt er det ledernes vurdering, at det som følge af ovennævnte forhold i den centrale arbejdstidsaftale ikke fuldt ud er lykkedes at skabe den fleksibilitet, som *"et opgør med timetælleriet"* og en nytænkning af, hvorledes lærerarbejdet kunne organiseres, ville medføre.

Omvendt har de drøftelser, der ifølge den centrale arbejdstidsaftale skal foregå mellem ledelsen og tillidsrepræsentanterne forud for ledelsens fastsættelse af principperne for arbejdets tilrettelæggelse, været medvirkende til blandt andet at sætte fokus på lærernes tilstedeværelse. En af lederne udtrykker det således: *"Det er én af de store gevinster ved den nuværende aftale [den centrale arbejdstidsaftale], at vi har mulighed for at diskutere tilstedeværelse ... [D]iskussionen alene højner tilstedeværelsen."*

Hvad angår principper for tilstedeværelse, er det generelle billede på baggrund af de gennemgåede aftaler, at lærerne forudsættes at være til stede ved undervisningsopgaver og ledelsesplanlagte møder, mens lærerne selv disponerer over deres individuelle forberedelsestid, og at der i den forbindelse ikke er tilstedeværelsespligt. På de institutioner, hvor der arbejdes med lærerteams, viser de gennemgåede aftaler, at lærerne i de enkelte team typisk selv aftaler tilstedeværelsen i forhold til fælles forberedelse, teammøder mv.

Som nævnt i ovenstående er det forhold, at det er ledelsen, der på baggrund af aftale med lærerne om principperne for tildeling af forberedelsestid, der udmønter den konkrete forberedelsestid, ifølge lederne et meget vigtigt ledelsesredskab. Interviewene indikerer, at lederne i et vist omfang bruger dette redskab til at allokere ikke blot tid til forberedelse, men også tid til øvrige opgaver. Gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler viser, at der for enkelte institutioner i forberedelsestiden foruden forberedelse og evaluering af undervisningen er indeholdt opgaver i forbindelse med møder, internationalisering mv.

Gennemgangen af de lokale arbejdstidsaftaler viser, at akkordprincippet anvendes i vid udstrækning, og flere af institutionerne har det som princip, at tilrettelæggelse af arbejdet bør foregå, så flest mulige arbejdsopgaver gennemføres ved indgåelse af akkorder. Der er på disse institutioner således ikke blot aftalt akkorder for undervisning, forberedelse, rettarbejde, eksamensarbejde, pædagogisk, praktisk og teoretisk udvikling, men også for en lang række beskrevne hverv og funktioner samt for øvrige opgaver.

Da akkorder i form af timepuljer, der afsættes til fx aktiviteter som skemalægning, kompetenceudvikling, pædagogiske dage mv., dels kan medføre spild i form af uudnyttede ressourcer, dels kan medføre ressourcer der undrager sig ledelseskontrol, blev lederne i interviewene spurgt om, hvorledes de oplever styrker og svagheder ved akkorderingsprincippet.

Samstemmende med interviewene gennemført i forbindelse med forundersøgelsen gav lederne i interviewet i indeværende undersøgelse udtryk for, at den mest betydelige fordel – og dermed væsentligste argument – ved at anvender akkorder er, at det giver et godt grundlag for at disponere i forhold til økonomistyring. Ulempen kan ifølge lederne være, at akkordaftaler, med mindre andet aftales, bortfalder med udgangen af normperioden og dermed vanskeliggør langsigtet planlægning.

Deltagerne i interviewene blev afslutningsvis præsenteret for en foreløbig analyse af lærernes arbejdstid på de fem uddannelsesområder. Generelt var det ledernes vurdering, at det vil være vanskeligt at øge den del af arbejdstiden, der anvendes på undervisning, som følge af de krav, der stilles til undervisningen i bekendtgørelserne for uddannelserne.

Fokus bør ifølge lederne i højere grad rettes mod, hvorledes lederne gennem arbejdsaftalerne sikres redskaber til en fortsat udvikling af, hvorledes lærerarbejdet kan organiseres for herved at højne kvaliteten i undervisningen. Det var generelt ledernes bekymring, at de *"forringede økonomiske vilkår"* for institutionerne sammenholdt med den nuværende centrale arbejdstidsaftale ikke blot vil gøre det vanskeligt at fastholde det nuværende kvalitetsniveau, men også gøre det vanskeligt at rekruttere kvalificerede lærere.

5.3 Sammenfatning

Som nævnt i ovenstående påpeger lederne, at den nuværende centrale arbejdstidsaftale kan betragtes som et skridt i den rigtige retning i forhold til at skabe det fornødne ledelsesmæssige handlerum, hvad angår anvendelsen af lærernes arbejdstid.

Samtidig er den centrale arbejdstidsaftale ifølge lederne medvirkende til at blokere for en nytænkning med hensyn til, hvorledes lærerarbejdet kan organiseres og i højere grad bringes i overensstemmelse med ændrede krav til undervisningen. Lederne på erhvervsskolerne ser således gerne, at det ledelsesmæssige handlerum udvides.

6. Samlet vurdering

Formålet med dette kapitel er at foretage en samlet vurdering af de centrale og lokale arbejdstidsaftaler samt samspillet mellem disse set i forhold til lærernes handlemuligheder for at allokere og omallokere lærernes arbejdstid til forskellige formål samt arbejdstidsaftalernes hensigtsmæssighed i forhold til at sikre høj undervisningskvalitet og god ressourceudnyttelse.

6.1 De centrale og lokale arbejdstidsaftaler

Som det fremgår af afsnit 3.1., er det Rambøll Managements vurdering, at den centrale arbejdstidsaftale efterlader et lokalt rum for arbejdstilrettelæggelse, hvor skolens ledelse fastsætter principperne for arbejdstilrettelæggelsen og tid til forberedelse af undervisning mv.

Samtidig skal det dog bemærkes, at der i forhold til principperne for arbejdstilrettelæggelsen forud skal foregå en drøftelse mellem skolens ledelse, lærerne og tillidsrepræsentanterne. Ligeledes skal mellem skolens ledelse og tillidsrepræsentanten indgås aftale om principper for tildeling af tid til forberedelse af undervisning mv.

Herudover skal der mellem skolens ledelse og tillidsrepræsentanten indgås aftale om tid til hverv og visse funktioner, tid til retning af opgaver, hvor det ikke er centralt fastsat samt tid til udarbejdelse af opgaver til eksamensarbejde. Endelig skal der foregå drøftelser om principper for tilrettelæggelse af og fastsættelse af tid til at arbejde med øvrige opgaver.

Der skal således på en række områder indgås aftale eller gennemføres drøftelser, før ledelsen kan træffe beslutning om anvendelse af lærernes arbejdstid. Dermed indeholder den centrale aftale en begrænsning af ledelsesrummet.

Som det fremgår af afsnit 3.2, er de indgåede lokale arbejdstidsaftaler efter Rambøll Managements vurdering generelt medvirkende til yderligere at begrænse ledelsesrummet. Af særlig betydning er, at langt de fleste institutioner har valgt, at der i videst muligt omfang indgås akkordaftaler for arbejdstimerne i et undervisningsforløb. Et forhold, der gør aftalernes regulering af arbejdstiden omfattende, og som kan medføre, at ledelsens muligheder for løbende at disponere over lærernes arbejdstid på de pågældende institutioner er begrænset.

Som det fremgår af gennemgangen af centralaftalen, er det skolens ledelse, der på baggrund af en aftale om principper for tildeling af tid til forberedelse af undervisning mv. udmønter tiden til forberedelse. Gennemgang af lokalaftalerne viser en ikke ubetydelig forskel i forhold til udmøntningen af forberedelsestiden og dermed ressourceudnyttelsen inden for især arbejdsmarkedsuddannelserne og korte videregående uddannelser samt i et vist omfang også erhvervsuddannelserne. Til gengæld viser gennemgangen af lokalaftalerne og kortlægningen af lærernes arbejdstid på de erhvervsgymnasiale uddannelser en betydelig mindre variation i forhold til udmøntningen af forberedelsestiden og dermed ressourceudnyttelsen.

Samlet set er ovennævnte forhold i den centrale arbejdstidsaftale og de lokale arbejdstidsaftaler efter Rambøll Managements vurdering medvirkende til at begrænse lærernes handlemuligheder for at allokere og omallokere lærernes arbejdstid til forskellige formål.

6.2 Betydningen for undervisningens kvalitet og ressourceudnyttelsen

Det er Rambøll Managements vurdering, at det begrænsede ledelsesrum generelt har betydning for institutionernes mulighed for løbende at tilpasse sig ændrede krav til undervisningen, ændringer i uddannelsesbekendtgørelser mv. og dermed undervisningens kvalitet.

Af særlig betydning for undervisningens kvalitet er endvidere, efter Rambøll Managements vurdering, den begrænsede anvendelse af muligheden for at differentiere forberedelsestiden i forhold til fagets karakter og udvikling samt lærernes erfaring.

I forhold til ressourceudnyttelsen – og dermed videre i relation til gode eksempler – skal bemærkes forskellen i forhold til udmøntningen af forberedelsestiden og dermed ressourceudnyttelsen inden for især arbejdsmarkedsuddannelserne og korte videregående uddannelser samt i et vist omfang også erhvervsuddannelserne.

7. Bilag 1: Dokumentation for gennemførte analyser

De følgende tabeller giver et overblik over stikprøvens dækning af institutionsstørrelse, alder og køn.

Tabel A. Institutionsstørrelse

	Antal	Procent
Stor (80+ lærere)	1.475	78,4
Mellem (50-79 lærere)	239	12,7
Lille (15-49 lærere)	168	8,9
Total	1.882	100,0

Tabel B. Alder

	Antal	Procent
20-30 år	26	1,4
31-40 år	336	17,9
41-50 år	642	34,1
51-60 år	678	36,0
61+ år	199	10,6
Total	1.882	100,0

Anm.: Fødselsår var uoplyst på én lærer.

Tabel C. Køn

	Antal	Procent
Mand	1.165	61,9
Kvinde	717	38,1
Total	1.882	100,0

Signifikanstests

Det følgende bilag præsenterer resultaterne af de gennemførte signifikanstests, der belyser forskelle i andelen af tid brugt på undervisning på tværs af institutioner, køn og anciennitet inden for hvert af de fem uddannelsesområder. Bilaget konkluderer med en række korrelationsanalyser af sammenhæng mellem institutionsstørrelse og andel af tid brugt på undervisning og øvrig tid.

Vi har i vores signifikanstests valgt at bruge variansanalyse (ANOVA F) ved sammenligninger, der involverer mere end to grupper (eksempelvis sammenligning på tværs af institutioner og anciennitetsgrupper), mens vi bruger t -tests til at identificere forskelle på tværs af køn.

Fordi variansanalyse involverer sammenligning over forholdsvis mange institutioner – og fordi variansanalyse måler forskelle mellem alle disse institutioner samlet set – valgte vi at bruge en post hoc-test (Tukey's HSD) til yderligere at identificere eventuelle forskelle mellem de enkelte institutioner. Bemærk, at gennemsnit med de samme superscripts *ikke* er signifikant forskellige fra hinanden.

Erhvervsuddannelserne

Variansanalysen af undervisningsandelen blandt lærerne på EUD-området indikerede en signifikant forskel ($F=14,90$, $p < ,001$) på tværs af institutionerne samlet set. Resultatet af en post hoc-test TUKEY HSD er præsenteret i tabel D, hvor institutioner, der ikke har samme superscripts, er signifikant forskellige fra hinanden. Eksempelvis er institutionerne med superscripts "c" forskellig fra institutionerne, der ikke har superscript "c". Med andre ord har lærerne på de fire første institutioner en signifikant højere undervisningsandel end lærerne på de fire nederste institutioner.

Tabel D. Andel af tid brugt på undervisning blandt EUD-lærere på tværs af institutioner

EUD	Andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning (%)	Omregnet til antal timer af et bruttoårsværk (1.924 timer) (timer)
1	31,9^c	614
2	31,8^c	611
3	31,7^c	609
4	31,6^c	608
5	31,3 ^{b,c}	602
6	29,1 ^{a,b,c}	560
7	29,1 ^{a,b,c}	559
8	28,9 ^{a,b,c}	555
9	28,8 ^{a,b,c}	553
10	28,7 ^{a,b,c}	553
11*	28,5 ^{a,b,c}	547
12	27,9 ^{a,b,c}	537
13	27,8 ^{a,b,c}	535
14	26,2 ^{a,b,c}	505
15	26,1 ^{a,b,c}	502
16	26,0 ^{a,b,c}	500
17*	25,7 ^{a,b,c}	495
18	25,6 ^{a,b,c}	493
19	25,5 ^{a,b,c}	490
20	24,8 ^{a,b,c}	478
21	24,4 ^{a,b,c}	470
22	24,4 ^{a,b,c}	469
23*	23,8 ^{a,b,c}	458
24	23,7 ^{a,b,c}	457
25*	23,2 ^{a,b,c}	447
26*	23,1 ^{a,b,c}	444
27	22,9 ^{a,b,c}	442
28*	22,8 ^{a,b,c}	438
29	22,7 ^{a,b,c}	437
30*	21,8^{a,b}	420
31	21,7^{a,b}	418
32	21,1^a	405
33	20,3^a	392

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 637 EUD-lærere fordelt på 33 institutioner. *Stikprøven fra institutionen har færre end 15 lærere inden for det gældende uddannelsesområde.

En efterfølgende signifikantstest afslørede yderligere en signifikant forskel mellem mænd og kvinder på erhvervsuddannelserne.

Tabel E. Andel af tid brugt på undervisning blandt EUD-lærere på tværs af køn

Køn	Gennemsnit	t	Sig. (2-tailed)
Mand	29,0	9,804	,000
Kvinde	25,5		

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 637 EUD-lærere fordelt på 33 institutioner.

Variationsanalysen af undervisningsandelen blandt lærerne på EUD-området indikerede en signifikant forskel ($F=27,97$, $p < ,001$) på tværs af anciennitetsgrupperne samlet set. Resultatet af en post hoc-test TUKEY HSD er præsenteret i tabel F, hvor institutioner, der ikke har samme superscripts, er signifikant forskellige fra hinanden.

Tabel F. Andel af tid brugt på undervisning blandt EUD-lærere på tværs af anciennitetsgruppe

Anciennitetsgruppe	Andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning	Omregnet til antal timer af et bruttoårsværk (1.924 timer)
	(%)	(timer)
0-5 år	29,9 ^c	576
16-20 år	27,6 ^b	532
6-10 år	26,9 ^b	517
21+ år	26,1 ^{a,b}	501
11-15 år	25,0 ^a	481

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 637 EUD-lærere fordelt på 33 institutioner.

Højere handelseksamen

Variansanalysen af lærerne på hhx-området indikerede en signifikant forskel ($F=6,03$, $p < ,001$) på tværs af institutionerne samlet set. Resultatet af en post hoc-test TUKEY HSD er præsenteret i tabel G.

Tabel G. Andel af tid brugt på undervisning blandt hhx-lærere på tværs af institutioner

HHX	Andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning	Omregnet til antal timer af et bruttoårsværk (1.924 timer)
	(%)	(timer)
1	25,8^d	496
2	24,6^{c,d}	473
3	23,7 ^{b,c,d}	456
4	23,1 ^{a,b,c,d}	444
5	22,6 ^{a,b,c,d}	435
6	22,3 ^{a,b,c,d}	430
7	22,1 ^{a,b,c,d}	424
8	21,4 ^{a,b,c,d}	412
9	21,4 ^{a,b,c,d}	412
10	21,3 ^{a,b,c,d}	410
11	21,2 ^{a,b,c,d}	408
12	20,7 ^{a,b,c}	399
13*	20,5 ^{a,b,c}	395
14	20,5 ^{a,b,c}	395
15	20,4 ^{a,b,c}	392
16	19,4^{a,b}	373
17	19,3^{a,b}	372
18	19,3^{a,b}	371
19	19,1^{a,b}	367
20	19,0^{a,b}	366
21	18,6^a	357

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 483 hhx-lærere fordelt på 21 institutioner. *Stikprøven fra institutionen har færre end 15 lærere inden for det gældende uddannelsesområde.

Variansanalysen af undervisningsandelen blandt lærerne på hhx indikerede en signifikant forskel ($F= 15,34$, $p < ,001$) på tværs af anciennitetsgrupperne samlet set. Resultatet af en post hoc-test TUKEY HSD er præsenteret i tabel H, hvor institutioner, der ikke har samme superscripts, er signifikant forskellige fra hinanden.

Tabel H. Andel af tid brugt på undervisning blandt hhx-lærere på tværs af anciennitetsgrupper

Anciennitetsgruppe	Andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning	Omregnet til antal timer af et bruttoårsværk (1.924 timer)
	(%)	(timer)
0-5 år	23,8 ^b	458
6-10 år	23,4 ^b	451
11-15 år	21,3 ^a	410
16-20 år	21,0 ^a	404
21+ år	20,5 ^a	395

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 483 hhx-lærere fordelt på 21 institutioner.

Højere tekniskeksamen

Variansanalysen af htx-institutionerne indikerede *ikke* nogen signifikant forskel ($F=2,34$, $p < ,001$) på tværs af institutionerne samlet set.

Tabel I. Andel af tid brugt på undervisning blandt htx-lærere på tværs af institutioner

HTX	Andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning	Omregnet til antal timer af et bruttoårsværk (1.924 timer)
	(%)	(timer)
1	23,9	459
2	23,3	448
3	22,7	436
4	22,4	431
5	22,0	423
6*	21,3	411
7	20,7	399
8	20,7	398
9*	20,5	395
10	20,1	387
11	19,5	376
12	19,4	374
13	18,8	362
14	18,4	355

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 231 htx-lærere fordelt på 14 institutioner. *Stikprøven fra institutionen har færre end 15 lærere inden for det gældende uddannelsesområde.

Variansanalysen af undervisningsandelen blandt lærerne på htx indikerede en signifikant forskel ($F=8,15$, $p < ,001$) på tværs af anciennitetsgrupperne samlet set.

Tabel J. Andel af tid brugt på undervisning blandt htx-lærere på tværs af anciennitetsgrupper

Anciennitetsgruppe	Andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning	Omregnet til antal timer af et bruttoårsværk (1.924 timer)
	(%)	(timer)
0-5 år	23,3 ^c	449
11-15 år	21,8 ^{b,c}	419
21+ år	20,1 ^{a,b}	388
6-10 år	19,8 ^{a,b}	381
16-20 år	18,4 ^a	354

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 231 htx-lærere fordelt på 14 institutioner.

Korte videregående uddannelser

Variansanalysen af KVVU-institutionerne indikerede en signifikant forskel ($F=23,15$, $p < ,001$) på tværs af institutionerne samlet set. Resultatet af en post hoc test TUKEY HSD er præsenteret i tabel K.

Tabel K. Andel af tid brugt på undervisning blandt KVVU-lærere på tværs af institutioner

KVVU	Andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning	Omregnet til antal timer af et bruttoårsværk (1.924 timer)
	(%)	(timer)
1*	25,2^f	484
2	24,7^{e,f}	474
3	22,9^{d,e,f}	441
4*	21,7 ^{c,d,e,f}	417
5	21,5 ^{c,d,e,f}	414
6	21,4 ^{c,d,e,f}	412
7*	21,4 ^{c,d,e,f}	412
8	21,0 ^{c,d,e,f}	404
9*	19,1 ^{b,c,d,e,f}	368
10	18,6 ^{b,c,d,e,f}	358
11*	17,7 ^{b,c,d,e}	341
12	17,1 ^{a,b,c,d}	329
13	16,7 ^{a,b,c,d}	321
14	16,5 ^{a,b,c,d}	317
15	16,2 ^{a,b,c,d}	312
16*	15,3^{a,b,c}	295
17	14,8^{a,b,c}	285
18*	13,1^{a,b}	252
19*	12,7^{a,b}	244
20	10,2^a	196

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 288 KVVU-lærere fordelt på 20 institutioner. *Stikprøven fra institutionen har færre end 15 lærere inden for det gældende uddannelsesområde.

Variansanalysen af KVVU-institutionerne indikerede en signifikant forskel ($F=14,28$, $p < ,001$) på tværs af anciennitetsgrupperne samlet set. Resultatet af en post hoc test TUKEY HSD er præsenteret i tabel L.

Tabel L. Andel af tid brugt på undervisning blandt KVVU-lærere på tværs af anciennitetsgrupper

Anciennitetsgruppe	Andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning	Omregnet til antal timer af et bruttoårsværk (1.924 timer)
	(%)	(timer)
0-5 år	20,7 ^c	399
6-10 år	18,3 ^b	351
16-20 år	16,7 ^{a,b}	320
11-15 år	16,0 ^{a,b}	307
21+ år	15,0 ^a	288

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 288 KVVU-lærere fordelt på 20 institutioner.

Arbejdsmarkedsuddannelser

Variansanalysen af AMU-institutionerne indikerede en signifikant forskel ($F=16,71$, $p < ,001$) på tværs af institutionerne samlet set. Resultatet af en post hoc-test TUKEY HSD er præsenteret i tabel M.

Tabel M. Andel af tid brugt på undervisning blandt AMU-lærere på tværs af institutioner

AMU	Andel af samlet arbejdstid brugt på undervisning (%)	Omregnet til antal timer af et bruttoårsværk (1.924 timer) (timer)
1*	55,2^g	1063
2	45,8^{f,g}	881
3*	45,1^{f,g}	868
4	41,0 ^{e,f,g}	789
5*	40,2 ^{e,f,g}	773
6	39,3 ^{d,e,f,g}	756
7	38,8 ^{d,e,f}	746
8*	36,7 ^{c,d,e,f}	706
9	35,4 ^{c,d,e,f}	680
10	34,6 ^{b,c,d,e,f}	665
11	33,5 ^{b,c,d,e,f}	645
12*	32,6 ^{b,c,d,e,f}	628
13*	27,0 ^{a,b,c,d,e}	519
14*	25,1 ^{a,b,c,d,e}	483
15	23,4^{a,b,c,d}	450
16*	21,9^{a,b,c}	421
17	18,9^{a,b}	364
18	16,3^a	314
19*	13,5^a	260

Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 243 AMU-lærere fordelt på 19 institutioner. *Gennemsnittet er baseret på færre end 15 lærere inden for det gældende uddannelsesområde.

Tabel N. Andel af tid brugt på undervisning blandt AMU-lærere på tværs af køn

Køn	Gennemsnit	t	Sig. (2-tailed)
Mand	37,8	3,900	,000
Kvinde	31,4		

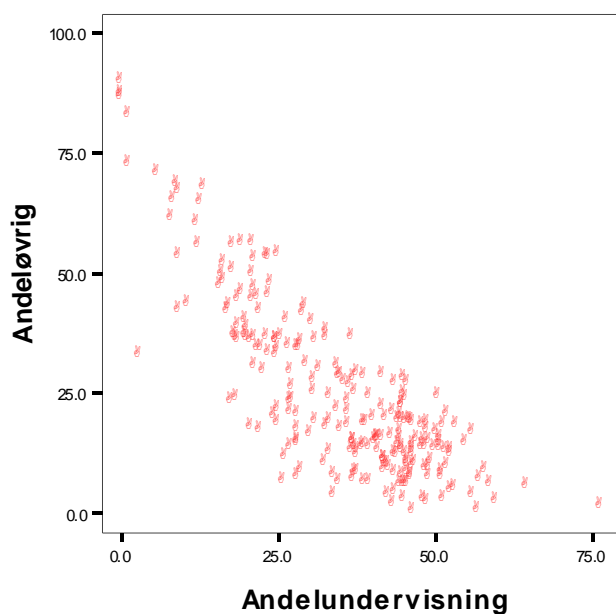
Anm.: Tallene er baseret på data fra en stikprøve på 243 AMU-lærere fordelt på 19 institutioner.

Korrelationsanalyse

De følgende tabeller og figurer angiver hovedresultaterne fra korrelationsanalysen af sammenhængen mellem andel af tid brugt på undervisning, og andel af tid brugt på øvrige opgaver. Det bør nævnes, at yderligere analyse af sammenhæng mellem institutionsstørrelse og henholdsvis tid brugt på undervisning og tid brugt på øvrige opgaver ikke indikerede nogen korrelation.

Arbejdsmarkedsuddannelser

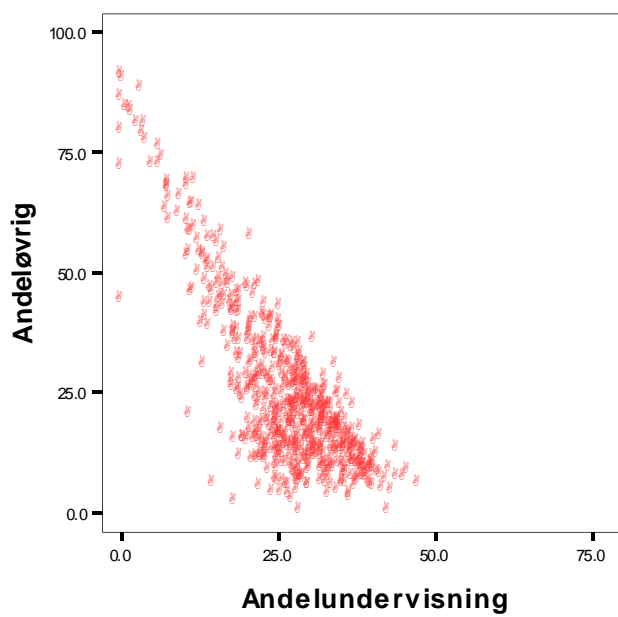
Pearson	Sig. (2-tailed)
-.823	.000

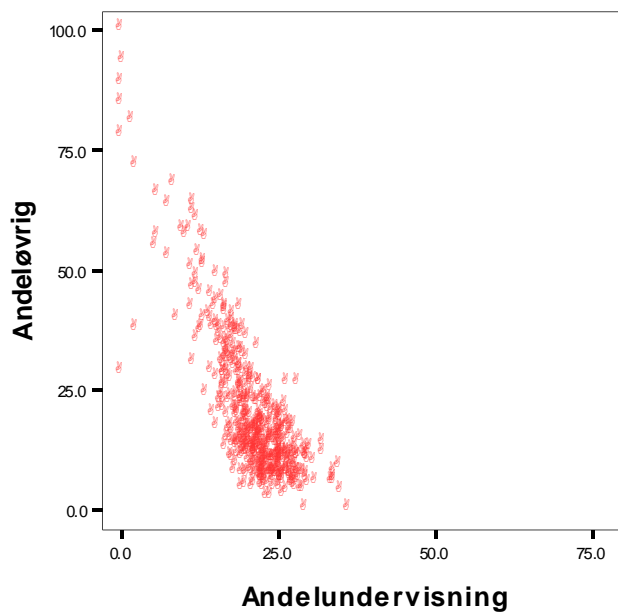
Erhvervsuddannelserne

Pearson	Sig. (2-tailed)
-.856	.000

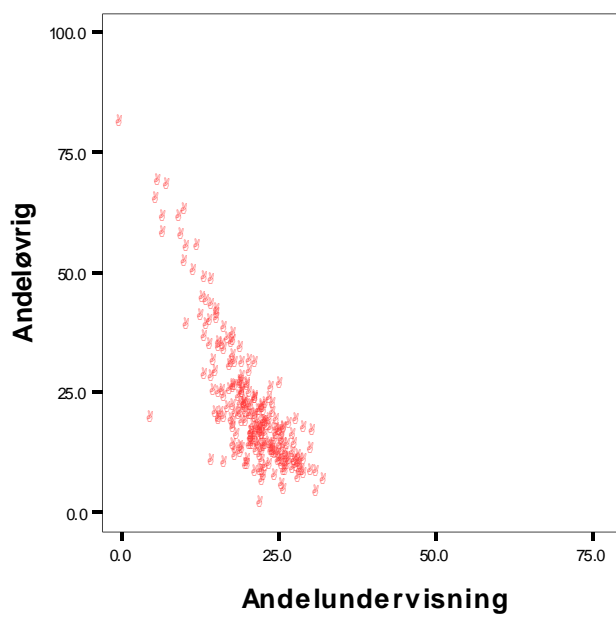
Højere handelseksamen

Pearson	Sig. (2-tailed)
-.805	.000

Højere teknisk eksamen

Pearson	Sig. (2-tailed)
-.823	.000

Korte videregående uddannelser

Pearson	Sig. (2-tailed)
-.788	.000

